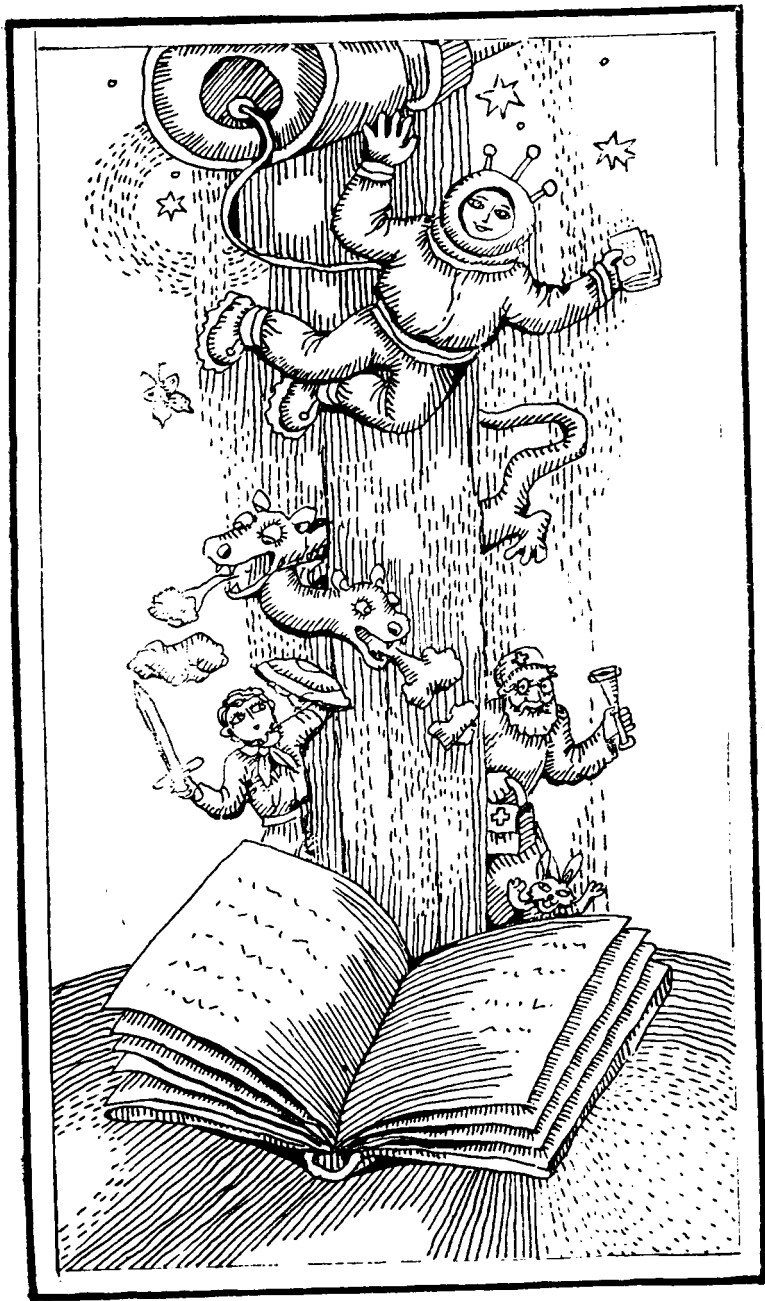

Тошкент
«ЮЛДУЗЧА»
1987

КУДДУС
МУХАММАДИЙ

МЕН СИЗГА
БИР ХИКМАТ
АЙТАЙИН

ТОШКЕНТ
«ЮЛДУЗЧА»
НАШРИЕТИ
1987

Муҳаммадий, Қуддус.

Мен сизга бир ҳикмат айтайин: Шеърлар: [Ўрта мактаб ёшидаги болалар учун].— Т.: Юлдузча, 1987.— 144 б.

Болалар, севимли шоирингиз Қуддус Муҳаммадий бу йил 80 ёшга тўлади. Шу муносабат билан шоир бобонгизининг энг сара шеърларини жамлаб, шеърини гулдаста тайёрладик. Тўпلام сизларга манзур бўлади деб уйлаймиз.

Муҳаммади, Қуддус. Рассказу вам притчу: Стихи.

М 4803010000—2 39—87
360(04)87

Ўз2

© «Юлдузча» нашриёти, 1987

ЭЙ, ШЕЪРИМ!

Эй, шеърим, шеържоним, ширин жоним,
Она сўзим, ота сўзим, меҳру қоним,

Сенга айтар юрагимдан сўзим бор,
Сўзим ичра меҳри олам, ўзим бор.

Шеържоним, ер шарини минбар қил!
Эшитганни мафтун этиб, дилбар қил!

Алишер бобом сўзларидай ҳиммат қил,
Оғам Пушкин шеърларидай хизмат қил.

Жаҳонлардан жаҳонларга овоз қил,
Улуғ Горький сўзларидай парвоз қил.

Шеърим, сени мен бир одам деб биламан,
Мазмун, фикринг кенг олам деб биламан.

Сен билан мен доим бирга юраман,
Партиямга бор кучимни бераман.

Пешона тер тўкиб, шеърий бино қураман,
Шеърий шаҳар, шеърий дунё қураман.

Сахийликда бўл ҳаво, қуёш дейман,

Халқ ишига бўлгин кўзу қош дейман,
Улкан дарё бўлиб қайнаб тош дейман.

Юрак сўзим айтдим, эшит, эй, шеърим,
Юрак созим чертдим, эшит, эй, шеърим.
Ҳаётимнинг мазмунисан энг ширин.

Шеържоним, ер шарини минбар қил,
Эшитганини мафтун эту дилбар қил.

Партиямиз бизга бош,
Бахтимиз порлоқ қуёш.

ҶАНИ, ШУ ДАМ ЛЕНИН БОБОМ БЎЛСАЛАР

Ҷани, шу дам Ленин бобом бўлсалар,
Меҳнатларин меваларин кўрсалар,
Қуёш каби қаримасдан юрсалар,
Дунё каби узоқ умр сурсалар.
Хурсандликдан ёш бўлиб кетардилар,
Партияга минг раҳмат айтардилар.
Бобомларни дам олдириб қўярдик,
Қўлларига севиб, сувлар қуярдик.
Йўқ, янглишдим, бобомлар ўлган эмас,
Ўлган одам яна қайта тирилмас.
Ленин бобом ўлимни ҳам енгганлар,
Ленин бобом тириклар, ўлмаганлар!
— Ўқиш, ўқиш! — деганлари ёдимда,
Ёдимдамас, жонимдаю қонимда!
Халқ учун хизмат қилган ўлим билмас.
Ленин бобом улуғ қуёш, қуёш — сўнмас!

ТИНЧЛИК ЁЗИ

Кўкрагин тоғдек кериб,
Ватанга зийнат бериб,
Гуллаб-яшнаб, барқ уриб,
Ер юзида чарх уриб,
Хизматда тинчлик ёзи.
Қўлида олтин сози.
Чертади жаҳон бўйлаб
Эрк куйин баланд куйлаб.
Юрган йўли гул бўлур,
Қўнган ери нур бўлур,

Меҳнат ҳаётни тоблар,
Ватанни чаман қоплар.
Ҳар ерда маъмурчилик,
Ғарқ пишган мўл-кўлчилик.
Яшнар пахтазоримиз,
Ясанар колхозимиз.
Экинзор кўкараар авж,
Денгиздек уради мавж.
Тинчлик ёзи сепар нур,
Тинчлик ёзи гўзал, ҳур.
Тинчлик ёзига ҳурмат,
Йўлига чиқиб меҳнат —
Қиламиз қўшиб ҳисса,
Деймиз, сафи кенг ўсса.
Аъло ўқиймиз ҳар дам,
Тинчлик ёзига ҳамдам —
Бўламиз лагерь, боғда.
Саёҳат қилиб тоғда.
Тинчлик ёзин олқишлар
Учиб каптар, оққушлар,
Кўрдим тинчлик ёзидан,
Унинг эрк парвозидан
Баҳраманд бу ер юзи,
Бахт, ҳаёт тинчлик ёзи.

ЖОНАЖОНИМ ПАРТИЯМ

Осмоннинг қуёши бор,
Дарёнинг тоғ-боши бор,
Инсон умрин безатган
Партия наққоши бор.
Жонажоним партиям!
Шараф-шоним партиям!

Балиқ тирик сув билан,
Гиёҳ яшнар нур билан,
Денгиз равшан дур билан,
Инсон эркин у билан,
Жонажоним партиям!
Шараф-шоним партиям!

Ватанимиз — онамиз,
Меҳрибон рус оғамиз,
Меҳнат-бахт дурдонамиз,

Севган улуғ отамиз —
Жонажоним партиям!
Шараф-шоним партиям!

Партиям бор, бахтим бор,
Москва пойтахтим бор,
Кенг Совет давлатим бор,
Меҳнатим, роҳатим бор,
Жонажоним партиям!
Шараф-шоним партиям!

Бошимиз узра офтоб,
Ҳар сўзи қонун китоб,
Мазмуни дарё — сероб,
Куч-қуввати беҳисоб,
Жонажоним партиям!
Шараф-шоним партиям!

ВАТАН УЧУН ЖАНГ ҚИЛАМАН

Қизил аскар сафидаман,
Эл-Батаним нафидаман,
Золим фашист қасдидаман,
Эрк йўлида жанг қиламан.
Қизил аскар онтин ичиб,
Ватан учун жондан кечиб,
Илон, чаён бошин янчиб,
Ҳурлик учун жанг қиламан.
Қаламимдир ёвга ханжар,
Фашист ёвлар қотил, ўжар,
Йўллар оғир — ўрмон ва жар,
Мардонавор жанг қиламан.
Ёв ҳийлагар, шум доғули,
Жаллод, ёвуз ва яроғли,
Ҳушёр туриб эй, не чоғли
Чапаевдек жанг қиламан.
Яхши ният билан туққан,
Қанд деганда асал тутган,
Пешонамиз силаб боққан
Она юрт деб жанг қиламан.
Бу курашдир сўнгги кураш,
Бу жанг қатъий, йўқдир яраш,
Ҳурлик десанг, дўстим, саваш,
Эрк ёви-ла жанг қиламан.
Ҳурлик деган шиорим бор,

Бутун халқлар менгадур ёр.
Партиям бор, раҳбарим бор,
Зафар учун жанг қиламан.

ЯША, ҚИЗИЛ АСКАРИМ

Партиям — бош қўмондон,
Қизил аскар-қаҳрамон.
Фашист ёвни енгдик биз,
Тухумин қўймай омон.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

Қора булут чайқалди,
Гитлерчилар қамалди,
Ваъдасиз, хиёнаткор
Ўз қонига бўялди.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

Қизил аскар шайланди,
Ёвлар йўли бойланди.
Шум фашистлар гавдаси
Қора ерга жойланди.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

Туман босса ер юзин,
Тўса олмас кун кўзин.
Тумандек ёв тўзиди,
Қуёшнинг умри узун.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

Фашист ёвуз — босмачи,
Аскарлари талончи,
Эл қўрғонин ололмас
Халқ душмани — қароқчи.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

Бизлар Ленин ўғлимиз,
Уфқдай кенг йўлимиз.

Йўлимизни ким тўсар?!
Зафар қучар элимиз.
Яша, қизил аскарим,
Ёвни енгган мардларим!

ОЙМОМАЖОН РОМ БЎЛДИ

(Қўшиқ)

Оймомажон ром бўлди,
Юлдуз кулча нон бўлди.
Юрий акам учдилар,
Осмон гумбаз том бўлди.
Осмон гумбаз томига
Лочин бўлиб қўнамиз.
Ёруғ юлдуз юзига
Қирмизи хол қўямиз.
Улуғ Ленин байрогин
Ой устига тикамиз.
Осмоннинг қўриғига
Олтин чигит экамиз.
Энди юлдуз, ой билан
Қиламиз борди-келди.
Эртакдаги орзумиз
Бизнинг элда ҳал бўлди.

ЭНГ ПАҲЛАВОН БЎЛАМИЗ

Ленин ўғли бўламиз,
Элнинг ўғли бўламиз.
Энг паҳлавон бўламиз,
Энг қаҳрамон бўламиз.
Қуёш қандай нури кўп,
Ернинг қандай гули кўп.
Шарбат, олтин, дури кўп,
Дарё-денгиз, океanning
Куч-қувват, тўлқини кўп.
Биз ҳам шулар фарзанди,
Еру осмон пайванди.
Ажралмас жигарбанди,
Улуғ совет фарзанди.

Биз ҳам кичик ишчимиз,
Кичкинтой ленинчимиз.
Ер шарини бир кафтда
Кўтарамиз, албатта.
Дунёда шум урушни,
Одамхўр бадбурушни
Ер юзидан қувамиз,
Коммунизм қурамиз.
Ленин ўғли бўламиз,
Элнинг ўғли бўламиз.
Энг паҳлавон бўламиз,
Энг қаҳрамон бўламиз.

· БИЗ — СОВЕТ БОЛАЛАРИ

Биз — совет боласимиз,
Улуғ Ленин наслимиз.
Ватанимиз СССР,
Бизники ҳаво, сув, ер.
· Еримиз осмони кенг,
Тоғларимиз кўкка тенг.
Нур сочар байроғимиз,
Яшнар Ватан — боғимиз,
Биз — Ленин болалари,
Октябрь лолалари.
Партия отамиз бор,
Биз дунёда бахтиёр.

ҚУЁШ БОБОМ

Москвада, Кремлнинг манглайида
Офтобдай кулиб турар Ленин бобом.
Дўст, биродар миллион-миллион меҳнаткашни
Олам бўйлаб кўриб турар Ленин бобом.
Дил, ўйимиз, онгимизда Ленин бобом,
Ҳар бир отган тонгимизда Ленин бобом.
Ўқишимиз, ишимизда, ҳамма ерда
Ленин бобом бизга ғамхўр, бирга-бирга.
Йўл кўрсатиб келмоқдалар кеча-кундуз,
Кундуз қуёш, тунда эса ою юлдуз.
Ленин бобом — партиямиз, партиямиз — Ленин
бобом,

Бизни олға бошлаб борар, ошиб доvon.
Осмон, ойга қўлимиз ҳам етди бу кун,
Юрий акам кўк қопқасин ўтди букун.

Энди битта уруш деган фалокатни,
Энди мараз, қолдиқ, разил ҳалокатни
Ер юзидан йўқотсак деб курашамиз,
Халқлар билан дўстлашамиз, бирлашамиз.
Дўстлик, тинчлик, порлоқ ҳаёт — Ленин бобом,
Коммунизм, обод дунё — Ленин бобом.

УРУШГА ЙЎЛ БЕРМАЙМИЗ

Дунёнинг энг чиройли
Гулларидир болалар.
Болалар деб курашар
Барча ота-оналар.
Болалар деб доим биз
Ўйлаймиз тинч турмушни.
Ер юзидан йўқотсак —
Деймиз қонли урушни.
Шу даҳшатли урушнинг
Фалокатин эсласанг,
Миллион-миллион болалар
Ҳалокатин эсласанг,
Эсласанг не-не арслон —
Йигитлар заволини,
Юртлар вайронасини,
Кексаларнинг зорини,
Вужудинг билан уруш —
Номидан жирканасан.
Тинчлик солдати бўлиб,
Отланиб тикланасан.
Уруш бизга ёт, душман,
Бу — золим бойлар иши.
Уруш қилиб бойимоқ —
Газандалар қилмиши.
Меҳнаткаш халқ ҳеч қачон
Истамайди урушни.
Ўзи қуриб, бор қилган
Тинч дунёни бузишни.
Дунёда битсин уруш,
Ер юзи кўрмасин доғ.
Гулласин ширин турмуш,
Тинчлик бўлсин ҳаммаёқ.
Бунинг учун ҳамма вақт
Курашар партия, халқ.
Урушга йўл бермаймиз,
Тинчлик енгар, тинчлик ҳақ.

Одам феъли ранго-ранг,
Болалар, ўйлаб қаранг.

ДУНЕДА БИР ОЙНА БОР

Дунёда бир ойна бор —
Доим юзи беғубор.
Ўзи лекин кўринмас,
Қўл билан тутиб бўлмас.
Ҳамма ойнадан ўткир,
Ақлинг билан уни кўр.
Кўролсанг минг кино ҳам,
Минг киномас дунё ҳам,
Минг-минг ойнажаҳон ҳам
Шу ойнада акс этар,
Олам унда рақс этар.
У ойна турар қайда?
Кўзга кўринмас жойда!
Сен билан доим бирга.
Қўшалоқ кўзингдек у,
Кўзингмас, ўзингдек у.
Кўзингни ҳам кўзи у,
Одам дил юлдузи у.
Олим, шоир сўзи у,
Бутун олам юзи у.
Қалбингда бир ойна бор,
Қўнмасин асло ғубор.

ЭРКИНЖОННИНГ ЎЙЛАРИ

Ўзингни эр билсанг,
Ўзгани шер бил.

(Халқ мақоли.)

Эркин ўйлар мақолни,
Ундаги маъно болни.

Ўзга деган ким экан,
Ўзинг деган ким экан?
Деб Эркин ўзи билан
Ўзи гаплашар экан,
Ёш кўнгил ақли билан
Тинмай талашар экан.
Ниҳоят ақли енгиб,
Кўнгилвой бўйнин эгиб,
Ақлга қулоқ солмиш,
Эр, шерни билиб олмиш:
Мен агар эр бўлсам ҳам
Ақли улуғ тўп одам...
Мен агар бу бўлсам ҳам
Эр тугул, шер бўлсам ҳам
Аслида биттаман-да.
Ҳушёр бўлиб ҳар дамда,
Дўстларга берай баҳо,
Қилмасдан тумшуқ, ҳаво.
Гар ўзимни эр билсам,
Ўзгани шер биламан.
Боболар мақолини,
Ақл, турмуш болини
Жон қулоққа иламан,
Унга амал қиламан.

БАРАКАЛЛА, БОЛАМ

Мункиллаган бир кампир
Нур ёғилиб бетидан,
Дўқиллатиб ҳассасин,
Ўтди кўча четидан.
Чўнтақдан рўмолчасин
Олмоқчи бўлганда ул,
Ёнидан тушиб қолди
Шилдирама беш сўм пул.
Кампир бун сизмади,
Йўлида кетаверди,
Раҳимжон пулни кўриб,
Олди-ю, элтиб берди.
Бўлмаса, кампир анча
Кетган эди узоқлаб.
Пулини олар экан,
Деди севиб, қучоқлаб:
— Эй, болам, баракалла,
Баракалла, оппоғим,

Ҳеч кам бўлма дунёда,
Мендек яша, чироғим.
Мункиллаган бир кампир
Нур ёғилиб бетидан,
Дўқиллатиб ҳассасин
Ўтди кўча четидан.

АЖОЙИБ, ҚИЗИҚ МАҚОЛ

Халқ мақоли жуда қизиқ,
Бири-биридан ўзиқ.
Турмушнинг тажрибасин
Билсам дейман ҳаммасин,
Минг мақолнинг маъносин.
Мана бири: Юрган — дарё,—
Ўтирган, дерлар, бўйра.
Одам дарё бўлсанг соз,
Дарёдек оқиб қиш-ёз,
Оламда қилсанг парвоз.
Ташналарни қондирсанг,
Кўкдан ёмғир ёғдирсанг.
Ҳаммаёқни суғорсанг,
Қўриқ чўлни яшнатсанг,
Меҳр, дур, гавҳар сочсанг.
Бутун оламга ёқсанг,
Осмонда чақмоқ чақсанг!
Уйда лампочка ёқсанг,
Ер юзига гул тақсанг.
Хизмат қилиб эл боқсанг,
Дарёдек тошиб оқсанг.
Дарё демак меҳнаткаш,
Жаҳонгашта, эл дилкаш.
Бутун оламини кўрган,
Билагон юрган, турган.
Бағри кенг одам, демак,
Борлиқ кон олам, демак.
Буни тушунган бола —
Фикри ўткир, энг бўла!
Мақол маъноси чексиз,
Қани, сизлар не дейсиз?
Бўйра сўзи нимади?
Айтсин-чи, ким билади?
Менинг айтганларим-чи,
Дарёдан битта томчи.

Эгамжон бўш, эринчоқ,
Мени унча ишлатмас.
Қўнглим ёзиб хушлатмас,
Чигилимни бўшатмас.
Қадамга ҳам машина,
Кексалардек ўтирар.
Ўтириш унга завқли,
Ўтириш завқин сурар.
Мен эса ноиложман,
Гавдада ортиқчадек.
Машинада букланиб
Ясама таёқчадек,
Танага товон бўлиб,
Меҳнат қилмай юракдай,
Эртаю кеч шалпиллаб
Гўё мен ноқеракдай.
Текинхўр таом бўлиб,
Қолаяпман, ўйласам.
Ҳалол меҳнат қилмагач,
Охири нима бўлсам?
Менинг ҳам юргим келар,
Оламни кўргим келар.
Бошқа аъзо дўстлардай
Хизматда бўлгим келар.
Бошу оғиз, кўзлардай,
Жигар, талоқ, ўпкалар
Бир нафас тинишарми?
Томир қон ариқчалар
Оқмайин туришарми?
Шулардан уяламан,
Сўлоқмон оёқ бўлсам.
Ҳамма мен деб ишласа,
Мен қуруқ таёқ бўлсам.
Пойгачи спортчилар
Оёқларин кўрганда,
Илигим сирқиллайди
Маррага от сургандай.
Энди ҳеч чидолмайман,
Ярамай қолдим ишга.
Қолоқ оёқ бўлишга,
Ишламасдан туришга
Сира-сира кўнмайман!—
Деб туриб оёқвойнинг

Томири тортиб кетди.
Юролмай йўлдан қолгач,
Машина ортиб кетди.

ҚУЛОҒИ БОР ҚУЛОҚСИЗ УЎЛИМГА

Бир вақтлар Турғун деган
Бир думдор ўғлим бўлган.
Уни ёздим миш-миш деб,
Турғун думи бормиш деб.
У дарров сезиб қолди,
Ўзини қўлга олди.
Каттакон йўлга солди,
«Тўрт», «беш»га ўқиб қолди.
Дум — «икки»си йўқолди.
Лекин яна бир чатоқ,
Чиқиб қолди беқулоқ.
Қулоғи бор қулоқсиз,
Қўнимиди йўқ қўноқсиз.
Қумқулоғу гунгқулоқ,
Анқовча, калондимоғ.
Буни ҳам тузатамиз,
Қўшқулоқ улатамиз.
Қулоқсизнинг номи ким?
Номин айтмайман лекин.
Айтаман қилигини,
Кўпга ёқмас феълени.
Гап гапирсанг, уқмайди,
Китоб, шеър ўқимайди.
Оғзи бузуқ — сўқағон,
Гердайма, бўйни йўғон.
Кичикларга кун бермас,
Катталарни менсимас.
Безрайган кўзи қаттиқ,
Гапи заҳардан аччиқ,
Мусичага тош отар,
Номсиз ўғилдан баттар.
Китоб дафтари шалоқ,
Усти боши кир-чир, доғ.
Яна кўп қилиғи бор,
Энди бўлмасин беор.
Қулоғини ишлатсин,
«Ремонт» қилиб пешлатсин.
У бўлсин қуйма қулоқ,

Бўлмасин ўйноқ қулоқ,
Бўлмасин чиноқ қулоқ.

БИР НАЗАР СОЛСАМ

Ўзимга-ўзим бир назар солсам,
Ўзим ҳам узун жумбоқ эканман.
Кўзим қулоғим оралиғида,
Ўзимдан ўзим узоқ эканман.
Ўз жумбоқлигим била олмаган,
Шўхчан, олакўз, ўйноқ эканман,
Ярим уйқуда мудроқ эканман.
Агар синчиклаб кўзимни очсам,
Ўзимни кўрсам, чироқ эканман,
Ақлимни сезсам, булоқ эканман.
Оёқ учимдан то бошга қадар
Тузилишларим қандай чиройли,
Кўринишларим, ҳай-ҳай, чиройли.
Ўтиришларим ҳам юришларим,
Севинишларим, шўх кулишларим,
Тўлишиб ҳар он ақлу ҳушларим,
Қадди-қоматим, кўзу қошларим
Офтобдек иссиқ, ойдек чиройли.
Осмон ўқ-ёйи ёйдек чиройли,
Тўрт мучам тугал бир жону бир тан,
Бир-бирин қўллар, бир-бирига пайванд.
Ҳаммалари ҳам бир иш билан банд,
Бир ишлари нақд, минг иш билан банд.
Олий хизматда бир-бирга монанд,
Мазмунин билсам, бир жаҳон олам.
Буюк дўстликнинг асоси одам.
Шу одам насли бўлганим учун
Ишда одамдек одамлик бурчим.
Қани энди мен адо этолсам,
Ўқиб орзумга тезда етолсам.
Ўзимга ўзим бир назар солсам,
Ўзим ҳам узун жумбоқ эканман.
Ушбу жумбоқнинг учини топган
Оламда офтоб, чироқ эканман.

ОТАМНИНГ СЎЗИ

— Болам, ҳаёт жуда қизиқ,
Қизиқдан ҳам ўта ўзиқ.

Иссиқ, совуқ, хўлу қуруқ
Тўрт ёқлама чексиз улуғ,
Еру осмондек жумбоқ,
Пасту баланд, қаттиқ-юмшоқ.
Ҳаммасига чидаб юрсанг,
Сиртидамас, ичлаб юрсанг,
Жумбоқ борки, ечиб юрсанг,
Тош келганда кемирсанг,
Тоғ келганда емирсанг,
Пўлатдек тобланасан,
Ҳаётда бопланасан.
Талаб, орзунг топасан.
Бунинг учун, албатта,
Ҳар кун ўзинг бир марта
Пешонангдан, елкангдан,
Танангдан аччиқ терни
Айириб жудо этсанг —
Дарду бало кўрмайсан.
Иссиқ, совуқ теголмас,
Микроб-микроб енголмас,
Унутма: икки меҳнат —
Икки меҳнат илк меҳнат.
Биринчиси ақл қудрат,
Иккинчиси қўл қувват.
Баб-баробар олиб бор,
Турмушда тик, ғолиб бор.

МЕН ДАДАМГА ЕРДАМЧИ

Фермада товуғим бор,
Парлари нақ оппоқ қор.
Крепдешиндан кўйлаги
Бўйларига ярашган.
Гуллоладай тожлари
Қайрилиб қошга тушган.
Юришар гала-гала,
Оқ, чипор, кулранг, сара.
Қўшиқ айтар қақиллаб,
Бекор юрмас лақиллаб.
Тухумлар сават-сават,
Йигиб оламиз санаб.
Колхозга топширамиз,
Планни оширамиз.

Бир ёқда жўжаларим,
Жажжи хўрозчаларим
Қичқирар қанот қоқиб,
Ўстираман мен боқиб.

Жўжаларим севаман,
Дон, сувни мўл бераман.
Дадам фермага бошчи,
Мен дадамга ёрдамчи.

БУВИМ ҲАҚИДА

Ўзлари жуда қари,
Турмайдилар бекор ҳеч,
Кўзга тақиб ойнакни,
Бичиб-тикиб эрта-кеч.
— Бувижон, нима зарил,
Қўйинг, энди ишпечни.
Оёқ-қўлни узатиб,
Бемалол олинг тинчни,—
Десам, бувим дейдилар:
— Раҳмат, ўғлим, минг раҳмат!
Ҳеч вақодан камим йўқ.
Давлатим, тинчим сизлар.
Зарра армон, ғамим йўқ.
Тўқсонимда тўққиз ёш —
Неварамдек кўнглим шод.
Колхознинг онасиман,
Рўзгорим яшнар обод.
Лекин ўрганган кўнгил
Ўртанса қўймас, болам.
Меҳнат билан кўкариб,
Чиниққан жоним, танам.
Шу сабабдан ҳамиша
Биргаман меҳнат билан.
Унга вафо қиламан,
Улгунча ҳурмат билан.

КИМНИНГ АКАСИ КАТТА?

- Бизнинг ака тракторчи,
Ҳаммадан ортиқ кучи.
- Сенинг аканг-чи, Тўйчи?
- Командир, мерган овчи.

- Сеники-чи, ўртоқ Шер?
- Бизнинг ака инженер.
- Сенинг аканг-чи, Омон?
- Менинг акам агроном.
- Сенинг аканг-чи, Ғофир?
- Менинг акамлар шофёр.
- Сенинг аканг-чи, Йўлчи?
- Мактабда ўқитувчи.
- Кимнинг акаси катта?
- Ҳаммаси тенг, албатта.
- Бир ном билан айтинг-чи?
- Ишчи, деҳқон, хизматчи!

УСТА СОЛИЖОН

Ҳунарингга балли, Уста Солижон,
 Тахта-ёғочга ҳам киргизибсан жон.
 Ясаган столнинг, шкафларинг-чи,
 Турнадек тизилиб, кўкка учмоқчи.
 Шкафинг нақшлари жим-жима ўймоқ,
 Жилвали кўркига мумкинми тўймоқ.
 Зеҳну ҳавасингнинг намоиши бу,
 Меҳнат санъатининг оройиши бу
 Табиат баҳори кўрганда агар,
 Сендан олар эди андоза ҳар гал.
 Устоз деб тутарди балки этагинг,
 Билсам, бу бошлама машқий куртагинг.
 Ҳунарингга балли, уста Солижон,
 Тахта ёғочга ҳам киргизибсан жон.
 Ясаган столнинг, шкафларинг-чи,
 Турнадек тизилиб кўкка учмоқчи.

БИР ИШГА ҚЎЛ УРСАНГ

Бир ишга қўл урсанг, сўнгига етказ,
 Сўнгимас, ўнгию сўлига етказ.
 Етказ охирига, маррадан ўтказ,
 Меҳнатда ҳамиша ўзингни кўргаз.

Бир ишни бошласанг, дарров ташласанг,
 Кейинига чидамай, бошинг қашласанг,
 Енгил деб бошқасин олсанг қўлингга,
 У ҳам мос келмай қолса кўнглингга,
 Қолаверса ҳаммаси ўлдаю жўлда,
 Ўзинг айт, қай бири қолади қўлда?!

АҲРОР БОТИР

Қишининг аёз бир тонги
Мактабга борар Аҳрор.
Кимдир унга кўринмай
Ёнидан чиқиб дарҳол —
Чангал солар юзига,
Ўралашиб изига.
Гоҳ бурнидан чимдалар,
Гоҳ қулоғин тимдалар.
Ушлайди тирноғидан,
Ғизиллаб ҳар ёғидан —
Тўсмоқ бўлар йўлини,
Сирқиратиб қўлини.
Аҳрор унга бўш келмас,
У увушиб сесканмас.
Босади шаҳдам қадам,
«Қўрқмаган жангда дадам.
Совуқдан қўрқсам уят —
Усти бошим қатма-қат!»
Мактабга шаҳдам борар,
Совуқ қор ортда қолар.

ТУГМАЧА

Ғайрат билан Тожибой
Жўжахўроз бўлишиб,
Бир-бирини аяшмас
Ёқа-енгин юлишиб.
Ғайрат кийган пальтодан
Тугмача қочиб кетди.
Ёқасин дарвозадек
Ланго-ланг очиб кетди.
Тугма дод деб бақирар:
— Ғайрат билан юрмайман.
Улиб бўлдим мен ундан,
Қочаман, ҳеч турмайман.
Энди турмайман постда,
Билмас сира қадримни.
Узиб олиб бирпасда,
Ғилдирак қилар мени.
Ёки ланка тепкилар,
Кунбўйи дам бермайди.

Хизматимни заррача
Назарига илмайди.
Юзу кўзим дабдала,
Бошимни кўринг, ғурра!
Қовурғам синиб кетди,
Нафас оламан зўрға. —
Ўпкасини тутолмай
Йиғлаворди тугмача.
Ҳасратидан чанг чиқиб,
Кўнглин бўшатди пича.
— Билса, мен Ғайрат учун
Миттигина посбонман.
Изғирин совуқлардан
Тўсар кичик полвонман.
Мен постимда турмасам,
Ғайратжон ёқа вайрон,
Совуқ изғирин уриб,
Ўпкаси хонавайрон.
Санчиқ турар биқинга,
Ошиб кетар иссиғи,
Ўшандан билинади
Тугмачанинг йўқлиги.
Шунинг учун Ғайратдан,
Ўртоқлар, мен фиғонман, —
Деб ғилдираб, юмалаб
Тугмача қочар экан,
Пальто олдин ёполмай,
Ғайратжон ночор экан.
Очиқ кўкракдан совуқ
Ўтиб кетди ичига,
Изғирин нина санчар
Бармоқларин учига.
Ёқавайрон болани
Охири енгди совуқ.
Уйга қайтар шумшайиб,
Бурни сув, кўзлари лўқ.
Бирваракай иссиғи
Ошиб кетди нормадан.
Боши оғир темирдек,
Қизиб кетди гул бадан.
Ғайрат дер онасига:
— Йўқолиб қолди тугмам.
Қидириб тополмадим
Эски эди ўзи ҳам.

Ойижон, қадаб беринг,
Мен бир оз дамим олай.
Она бошини ушлар:
— Иссиғинг бор, ўргилай,—
Онаси ишпечидан
Олиб унга кўрсатар.—
— Сендан у додлаб келди,—
Очилди катта дафтар.—
Қочмаса қўясанми
Тортқилаб, узиб-юлқиб.
Жонидан тўйғизгансан,
Шўрлик қочгандир қўрқиб.
Агар шундай феълингни
Сен тезда ташламасанг,
Кийимларинг ҳам қочар
Узингни ушламасанг.
Ишпечдан тугмачани
Она олар сийпалаб.
Пальтога ўтқазади
Тикиб, чатиб, пухталаб.
Она юзин ўтолмай
Тугма яна постида.
Пальтони ўраб-чирмаб,
Ғайратжоннинг устида —
Камардек ушлар қадин,
Совуқ келса йўлатмас.
Тугмачанинг қадрини
Ғайрат энди унутмас.

НОМСИЗ ЭРКАТОЙЛАР ҲАҚИДА

Эркатойлар, айтингиз,
Мен сизларга ҳеч маҳал
Бир қаттиқ сўз дедимми?
Шунча вақт шеърлар ёзиб,
Дилингиз ранжитдимми?

Ардоқладим эркалаб,
Мақтовингиз ошириб,
Сиз деганда меҳримни
Дарё каби тошириб.

Дафтарингизда бир доғ
Кўрсам, менинг бағрим доғ,

«Тўрт»у «беш»ингиз кўрсам,
Кўнглим очилиб боғ-боғ.

Кўпчилик ўғил-қизлар
Ҳушёр, доно, албатта,
Биз улардан миннатдор,
Уқишда ва меҳнатда.
Аълочи ўқувчи деб
У ҳурматда, иззатда.

Лекин йўқ эмас бир хил
Эркатой, ҳаддан ошган,
Шўхлиги суюқлашиб —
Қолипдан ошиб-тошган.

Бахтли, эркин болалик
Танасига сиғмаган,
Эркатойлик ҳавосин
Сингдириб ҳазм этмаган.

Кўзи мойдан қамашган,
Тўғри йўлдан адашган.

Истайманки, ҳеч бола
Чиқармасин ёмон от,
«Яхшидан ном қолади
Ёмондан эса — бир дод!»

Шунинг учун яхшилар —
Ҳақида ёздим доим.
Гар чатоқ ўғил кўрсам,
Кўнглим озади доим.

У ҳақда ёзишни ҳам
Ортиқча деб биламан.
Интизомсиз ўғилдан
Мен ҳам ҳазар қиламан.

Маяковский сўзини
Тасдиқлайман, албатта.
Ёмон ўғил расмини
Китобига ҳам ҳатто
Қўймаган эди, ахир.

Шунинг учун мен ҳам бу
Шеъримда номин айтмай.

Чиздим қўпол нусхасин,
Номсиз ўғил, деб атай.

Балки дерсиз, не учун
Номсиз ўғил, дедингиз?
Интизомсиз, тайинсиз,
Онгсиз ўғил, дедингиз?

Сабабин айтай сизга,
Очиғин ўз юзига.
Еса, ичсаю кийса,
Бақувват, соғлом бўлса,
Ўзи филдай йигитча,
Иши бўлмаса қилча.

Ўқишга берилмаса,
Тўгаракка кирмаса.

Бўлса хира, дангаса,
На ўзи, на ўзгага
Тегмаса бир ёрдами,
Текинтомоқ, текинхўр,
Чақиб писта, бодомни,

Ота-она ортидан
Катта кетиб, керилиб,
Юрса бурнин кўтариб,
Манманликка берилиб.

Кичкина Хлестаков,
Муаллимин менсимас.
Онасига гап бериб,
Дадасига чап бериб,
Каттани катта демас,
Кичикни кичик билмас.

Ўқиб-ўқувчи эмас,
Ўйнаб-ўйинчи эмас.
Мактабда баҳо «икки»,
Кўчада юрар укки.

Кўнглига келган ишни
Мияда пиширмасдан,
Асфальтда қоқилади
Тартибни тушунмасдан.

Машинага осилар,
Кўрсанг, жонинг ховучлаб.
Сал бўлмаса босарди,
Постовой олди ушлаб.

Троллейбус ойнасин
Чил-чил қилган тош отиб,
Каттага жой бўшатмас,
Папиросни тутатиб.

Театр-киноларда
Пол тепиб, ҳуштак чалар.
Томошабин кайфини
Қочирар, гугурт чақар.

Қулоғи бор, қулоқсиз,
Кўзи бор, аммо кўрмас.
Узи бор, қуруқ гавда —
Соядек юрар изсиз.

Ялқов-анқов, фаҳмсиз,
Шунақа тартибсизки,
Номсиз ўғил дейман-да,
Шунақа орсиз бўлса.

Бўлмаса, «чумчуқча» деб
Эркалаб, танқид қилдим.
Қатор-қатор сатримда,
Нухасин чизиб бердим.

Ҳеч бирин англамади,
Кир чумчуқни тушунмай.
— Ростакам чумчуқ, — дебди,
Яхшиларга қўшилмай.

Охир қилди хижолат,
Шунақа бир-иккита
Гап уқмасдан шикоят
Қилишиб кўп норизо,
Уялиб бўлдим изза.

Жавоб бериб, йўқ, дедим,
Тузатамиз ўзимиз.
Наҳотки ўтмай қолса,
Боламизга сўзимиз.

Урашиб катта-кичик,
Тезда тийиб қўямиз.
Биз орли комсомоллар,
Пионерлар бўламиз.

Биздан ёмон қутулмас,
Осмон чиқса, оёқдан,
Ерга кирса, қулоқдан
Жиловлашиб оламиз,
Бўшатмайин ҳар ёқдан.

Уят-ку шаънимизга
Тушириб юрсалар доғ!
Биз совет боласимиз,
Кўнглимиз сутдек оппоқ.

Уқитувчим — устозим,
Мақтабим — бағри ёзим.

СЕНТЯБРЬ ҚҰШИҒИ

Ұқиш учун келди вақт,
Болалар ғайрати шаҳд,
Қўлда китоб-дафтар тахт,
Ұқиш қандай, гўзал бахт,
Биринчи сентябрь,
Биринчи сентябрь!

Кўча-кўйга тўлиб бола,
Кийинишиб гулдай сара,
Мактаб борар гала-гала,
Ұқитувчи опам Лола,
Биринчи сентябрь,
Биринчи сентябрь!

Ана данғиллама мактаб,
Пионерлар унда саф-саф,
Оёқлари илдам сакраб,
Айтингизлар, тўйми, не гап?
Биринчи сентябрь,
Биринчи сентябрь!

ҲУНАР МАКТАБИ УҚУВЧИЛАРИНИНГ ЭСДАЛИГИ

1

Болага қирқ ҳунар оз,
Фан кўкида қил парвоз.
Тинмасдан ўқи, ўрган,
Дунёда сен билмаган

Илму ҳунар қолмасин,
Ақлинг нурдек порласин,
Хоҳ уста бўл, хоҳ ишчи,
Халқингга бўл хизматчи,
Ватанга бўл хизматчи.

2

Дастгоҳингнинг тилин бил,
Тилин эмас, дилин бил.
Қалам, болға, китоблар
Сени пўлатдек тоблар.
Уларни тут авайлаб,
Ишлат ўрнида шайлаб.

3

Доимо қатна дарсга,
Қадринг туширма пастга.
Ўйламасдан сўз айтма,
Лафзингдан асло қайтма.
Виждонли бўл ҳар ишда —
Хоҳ меҳнат, хоҳ ўқишда.

4

Қолма минут дарсингдан,
Бурдинг кетар лафзингдан.
Керакли бўлса гар тош,
Оғирлиги йўқ йўлдош.
Устанг сўзин ёдда тут,
Ўзга хаёлни унут.

5

Дарс вақтида огоҳ бўл,
Қушдек сезгир, ҳушёр бўл.
Устанг сўзин илиб ол,
Мағзин чақиб, билиб ол.
Дарсга кирганда уста,
Чақиб ўтирма писта.

6

Агарда берса савол,
Ўрнингдан тургин дарҳол.

Қоматинг тутгин тўғри,
Қийшайма эгри-бугри.
Жавоб бергин тўхталмай,
Тебраниб дудуқланмай.

7

Муомаланг эт юмшоқ,
Сергап бўлмагин, ушоқ.
Аскардек бийрон сўзла,
Сўзингда мазмун кўзла.

8

Ўзингни сақла тоза,
Тозалик қандай соз-а.
Мактабнинг гули бўлгин,
Одобнинг нури бўлгин.
Ким кўрса қойил қолсин,
Ўрнакни сендан олсин.

9

Мактабми ёки уйда,
Киноми, кўча-кўйда.
Обрўйингни сақлаб юр,
Ўборсиз ярақлаб юр.

10

Кексага ҳасса-оёқ,
Майибга қўлтиқтаёқ,
Ака бўл гўдакларга,
Мадад бер юракларга.

11

Мактабингнинг мулкини,
Обрўйи ва кўркини
Жону дилингдек сақла,
Эҳтиётла, ардоқла.

12

Тилинг ила ўйнама,
Ўйламасдан сўйлама.

Ҳар қадаминг ўйлаб бос,
Яхшилардан ол қиёс.

13

Янглишиб агар бузсанг,
Интизом ипин узсанг,
Қувласалар мактабдан,
Айриласан офтобдан.
У ёмон кундан сақлан.

ЎЗ-ЎЗИНИ ТАНҚИД

Мана, синф мажлиси,
Ўқувчилар тўпланди.
Ўртоқ синфком — раис,
Президиум сайланди.
Санитар ҳисоб берар
Ойлик қилган ишидан.
Аҳмадча оғиз очмас,
Уялар кир тишидан.
Ҳол бошин кўтармайди,
Бу кун юз юлмагандир.
Юнус қўлин беркитар,
Тирноғин олмагандир.
Эркин ўтирар кулиб
Ҳеч нарса кўрмагандай,
Шундай бўлсайди доим,
Қандай гўзал, мулойим.
Ўз-ўзини танқид ҳам
Қизғин тус олиб кетди.
Сўзга чиқиб Нор, Адҳам,
Кўпларни «уриб» ўтди:
— Уртоқлар, орамизда
Уч-тўртта тартибсиз бор.
Мана шулар дастидан
Болалар бўлди безор.
Юнус ўжар қизарар,
Уялиб тенгдошлардан.
Аҳмадча оғиз очмас
Ҳадиксираб киридан.
Бирдан парта тагидан
Арз этар йиртиқ китоб:
— Дўстлар, Ҳолнинг қўлида

Эзилиб бўлдим бетоб.
Танларим яра-чақа,
Муқовам қайда қолган?
Юзу кўзим кир ва доғ,
Варақларим йўқолган.
Китоб сўзи тугамай,
Дафтар фиғону фалак:
— Варақларим қуш бўлар,
Ё варракка дардирак?!
Аҳмаднинг чўнтагидан
Югуриб қалам чиқар:
— Мана, мени кўринг,— деб.
Аҳмаднинг ранги ўчар.
Қалам эмас, гўё чўп,
Танлари кесилган хўп.
Учи, боши маълуммас,
Тўмтоқ, кемтик, билинмас.
Папка бошин қашлайди,
Арз-додини бошлайди:
— Мен портфелми ё копток,
Уриб ўйнашар топ-топ.
Ичим эски омбордай,
Атторнинг қутисидай.
Тинмай очиб-ёпарлар,
Бўзчининг моқисидай.
— Тўғри,— деб сўзлаб кетар
Кўзи синиқ дераза.
Ул ҳам арз этиб ўтар:
— Холмат жуда бемаза,
Тунов куни тош билан
Уриб кўзим чиқарди.
Қўли қичиб баъзида
Ромларимни қирқарди.
Деворлар ҳам: — Тўғри! — деб
Атрофдан қичқирдилар.
— Оқ бетимиз сиёҳ,— деб
Доғларин пеш қилдилар.
Бирдан эшик гижирлар,
Гўё ўпкалаб йиғлар:
— Ҳол бузди тавақамни,
Узиб қулоқ-ҳалқамни.
Қўли туриб, аямай
Оёқда тепиб очар.
Баъзи чоғда юзимга
Бўр билан чизиб қочар.

Парта ҳам хафа бўлиб
Сўзлар, ўпкаси тўлиб:
— Мен партами, ноғора,
Ёки тешик тоғора?
Устимда югуришар,
Қобирғамни эзишар.
Ашёлар сўзин бўлиб,
Синфком қайнаб, тўлиб,
Танқидни якун этди,
Мана у нима айтди:
— Мактабимиз мулкени
Кўз нуридай сақлайлик.
Уқувчилик номини
Ҳар қадамда оқлайлик.
Шунда китоб йиртилмас,
Қалам ёзса хит қилмас.
Дафтар тутар оқ юзин,
Китоблар берар мағзин.
Парта ҳам қимир этмас,
Хатларингни суркатмас.
Дераза қуёш нурин
Олиб берар, олмай тин.
Бир оғиздан ҳаммаси
«Тўғри», деб қичқиришди.
Икки, учта чатоқни
Ўртага турғизишди.
Сўз бердилар улар ҳам
Гуноҳларин иқдорлаб.
Сўнг йиғинни ёпдилар
Қатъий қарор маъқуллаб.

ЯША, ОМОН!

Қалдирғоч қанотидек
Хатни қияди Омон.
Хат эмас, ўқишдан ҳам
Олмайди «икки», «ёмон.»

Баҳолари нуқул «беш»,
«Тўрт» олса, кўнгли тўлмас.
Ўзи митти бўлса ҳам,
Унча-мунчага кўнмас.

Ярашади қўлига
Қалам, ручка тутганда.
Ҳавасингиз келади
Ўтириб хат битганда.

Чевар қизнинг гулидек
Кулиб турар хатлари.
Сумкасида сиёҳдон,
Озода дафтарлари.

Перолари хилма-хил
Қутичада батартиб.
Қўлида оқ дастрўмол,
Юрар юз-қўлин артиб.

Гард юқтирмас ўзига,
«Яша, Омон!» — дер ҳамма.
Уни севади жондек
Холадан тортиб амма.

КИТОБИМНИ ҚАНЧА СЕВСАМ ОЗ БЎЛУР

Китобимни қанча севсам оз бўлур,
Китоб десам, кўнглим баҳор, ёз бўлур.
Китобимни десам агар кўклам, ёз,
Кўклам ёзнинг умри лекин ундан оз.
Тезда чаман япроғи сўлар, қурир,
Китоб чаман, бўстоним сўлмас бўлур.
Китобимни қуёш, ой, юлдуз десам,
Китобимдек эмас улар, ўйласам.
Бири кундуз бўлур-у, тунда бўлмас,
Китоб эса туну кун ўзим билан,
Ақлимни ўстиради сўзи билан.
Танитади менга ҳамма одамни,
Билдиради ер юзи, кенг оламни.
Она-Ерга китобни ўхшатсам соз,
Она-Ерни ясатган китоб шоввоз.
Унда китоб она-Ердан баланд, денг?
Демак, китоб — улуғ Ленин бобомиз,
Ломоносов, Пушкин, Горький дономиз.
Алишер ҳам Низомий, Обойимиз,
Демак, китоб ўчмас офтоб — олам, денг.
Ер юзида ўчмас қуёш, ойимиз.
Демак, китоб энг азиз, улуғ киши —

Одам қалбин меваси — доно иши.
Китобимни қанча севсам оз бўлур,
Китоб десам, кўнглим баҳор, ёз бўлур.

ОТА-БОЛА СУҲБАТИ

Ўғлимга мен савол бердим:
— Қўзим, нечун ўқийсан сен?
Бийрон-бийрон жавоб берди:
«Нуқул «беш» деб ўқийман мен».
Яйраб дедим: — Жуда яхши,
«Беш» — бу баҳоларнинг нақши.
Аммо «беш»нинг маъносини
Ўғилжоним, ўйлаб қара,
Аллақачон портфелинг ҳам
Тўлиб кетган нуқул «беш»га.
Қани бир кўрайлик-чи,
«Беш» ларингни сол-чи ишга.
Ўткирим дер: — Эй, дадажон,
«Беш» бир сўзу қандай ишлар.
Оёқ-қўллари бўлмаса,
Нима билан тутар, ушлар.
Яна бошсиз, кўз кўрмаса,
Оғиз, тили йўқ, сўзласа.
Ҳаммаси тенг, бут бўлмаса,
Баҳо қандай иш қилади?
«Беш»им асли бир ишора,
Яхшиликдан гул нишона.
«Беш» баҳойим ўрнида мен,
Буюринг, не иш ўхшатай.
Кўклам ва ёз офтобидай
Кўнглингизни бир яшнатай.
Нуқул «беш»им маъносини
Ҳар бир ишда мен оқлайман.
Сизнинг берган тузингизни
Она сутдек пок сақлайман.
Халқим учун ўқийман мен,
Ватан учун ўқийман мен.

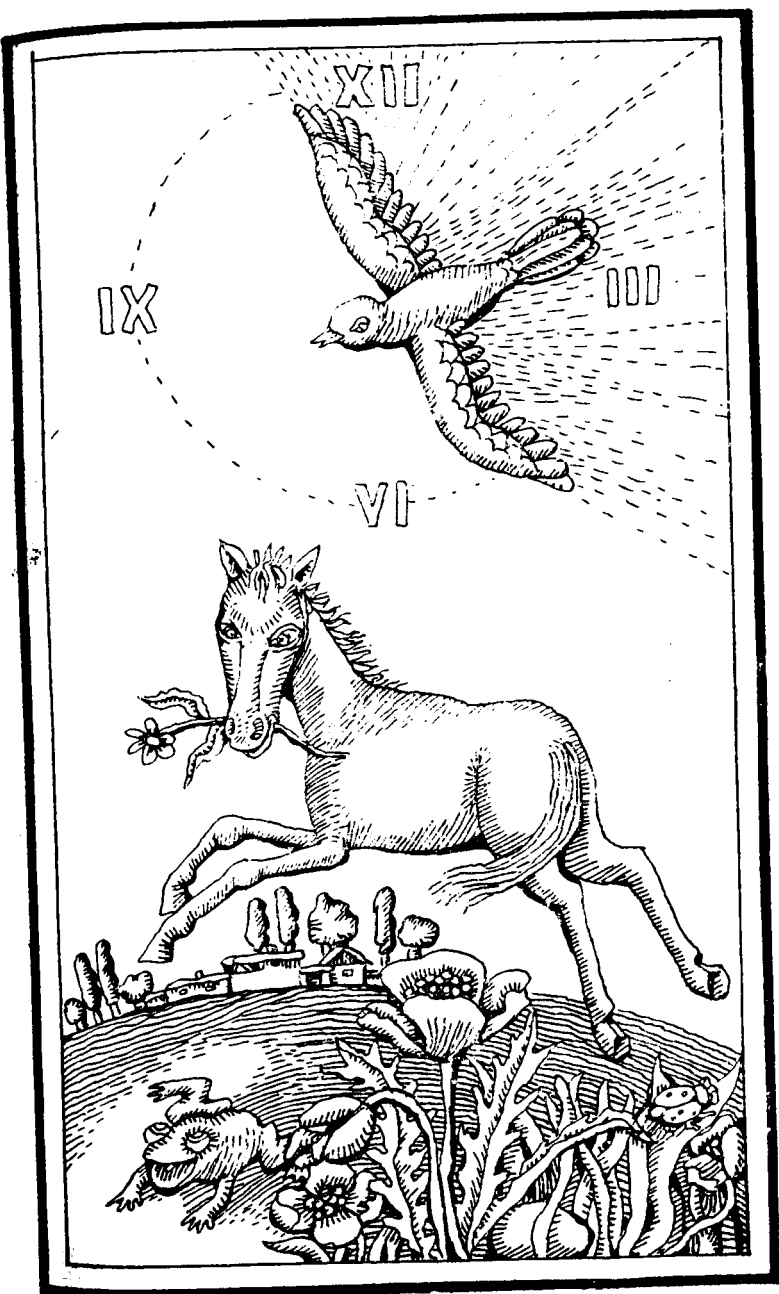
ВАҚТ АЛДАБДИ

Ҳали, бугун, эрта деб,
Вақт алдабди Тўлқинни.

У ўйинга берилиб,
«Икки» олиб шу кунни,
Бирдан чарақлаб кўзи,
Бирдан ярақлаб юзи,
Очилиб кетди қаранг.
Қарасаки иш чатоқ,
Вақтни тополмай гаранг.
Дарслари ўлда-жўлда,
Турар қатор босилиб.
Тўлқин эса ўйиннинг
Тик шохига осилиб,
Оёғи осмон бўлиб,
Тиклай олмабди ўзин.
Туш кўриб ҳовлиққандай
Билмабди айтар сўзин.
Имтиҳонда қизариб,
Бир нима йўқотгандай,
Икки кўзи чақчайиб,
Кундуз ухлаб ётгандай.
Ҳали, бугун, эрта деб,
Вақт алдабди Тўлқинни.
У ўйинга берилиб,
Йўқотибди бир кунни.
Бир кун эмас, минг кунни.

ТЕМИРЛАР ҲИЙИНИ

Темирлар жаранг-журинг,
Ҳйнашиб диринг-диринг,
Дейишар: «Юринг-юринг!»
Тушдилар қизиқ танца,
Сакрашиб асса-асса.
Синиқ перо дикиллар,
Бузуқ ручка ликиллар,
Узуқ занжир, калта сим:
— Биз қачон бўламиз «Зил»?
Чир айланар ғилдирак,
Ортидан эски челак.
Чўлоқ кетмон оқсоқлар,
Ошпичоқни қучоқлар,
Думалар пачоқ банка,
Ирғир пучуқ воронка,
Занг босган мих уйғонар,
Дарз тоғора тўлғонар.

Йўрғалар эски қулф,
Майдон бўйлаб югуриб.
Калит ҳам чикка-пукка :
«Мен ҳам турмайман якка.
Тракторга винт бўлай,
Пахта майдонин кўрай.
Айб-ку бекор турмоқ,
Майдонни хира қилмоқ!
Биз ҳам темир конданмиз,
Темир-пўлат жонлармиз.
Қурилишга борамиз,
Ўз ўрнимиз оламиз».
Дик-дик ўйин тушдилар,
Самолётдек учдилар.
Шу он келди Алишер :
— Темирларим қайда? — дер, —
Темир ишин биладан,
Қайда кўрсам иладан.
Мактабга топшираман,
Заводга ошираман.
Тўпланса темир парча,
Тонналаб қанча-қанча.
Хўплайди домна печка,
Ютади мартин печка.
Минут қолмасдан кечга,
Симоб каби эритар,
Заводларга элтишар.
Машина бўласизлар,
Вағиллаб юрасизлар.
«Победа», «Зил», трактор,
Полвон экскаватор,
Мотоцикл, бульдозер,
Газовой печка-ҳузур,
Электр салқи симлар,
Троллейбус, дизеллар,
Поезд, вагон, пўлат из,
Дарёни шарт тўсган ГЭС,
Ўроқ, болға ҳам болта,
Дазмол, консерва банка,
Ҳаттоки қисқич, челак,
Тегирмонда сим элак,
Паловимиз капкири,
Човли, кастрюль — бари.
Қонимиз ҳам темирдан,
Чехрамиз қизил сиздан.

Темир-меҳнаткаш дўстим,
Эгалла тезроқ постинг!
Қани, кетдик заводга,
Миниб станок отга,
Қурилишга борамиз,
Ўз ўрнимиз оламиз!
Темирлар жаранг-журинг,
Ўйнашар диринг-диринг,
Дейишар: «Юринг-юринг!»

ДУМ

Бир мактабда гап: миш-миш,
Турғуннинг думи бормиш,
Ажабо, бу қандай дум?
Ҳеч кимда йўқ бу удум.
Билсам воқеа ўзга,
Илинмас қўлга, кўзга.
«Икки» деган оти бор,
На ўзи, на зоти бор.
Турғуннинг билим қарзи,
Судралишиб дум тарзи.
Рўдапо аччиқ ичак,
Онг уйида ўргимчак.
Дум дея кўрманг зинҳор,
Дум шаънига номус, ор.
Ҳайвон қушлар сезмасин,
Турғунжондан безмасин.
Улар думи фойдали,
Иш берар қоидали.
Ҳар қайсин ўзига хос,
Қаддига келишган мос.
Қушга учмоқ, қўнмоққа,
Молга чивин қўрмоққа.
Ҳашаротга, тиг-япроқ,
Йилқига чўтка-тароқ.
Дум борки қайси жонда,
Иши бор ҳар мақомда.
Аммо Турғун думи-чи,
На боши бор, на учи
Эй, Турғунжон, кўзинг оч,
Бу думингга қил илож.

ҲАРФЛАР УИНИ

Ҳарфлар ёзда бўш қолиб,
Юраги қизиб кетди.
Бекинмачоқ ўйнашиб,
Ҳар ёққа тўзиб кетди.

«А» — айри симёғочдек,
«Б» — барабан, шўх, қувноқ.
«В» — «вағ-вағ» мотоцикл,
«Г» — гўзал илгак қармоқ.

«Д» — дорбоз самокатка,
«Е» — елдек оқ қуёнча.
«Ё» — ёлдор гижингтойча.
«Ж» — жажжи шўх гармонча.

«З» — зўраки уч баҳо,
«И» — ингичка қисқичча,
Соатсозларга керак.
«Й» — йилтироқ капалак,
«К» — келишган бўталоқ.

«Қ» — қирғий учқур, илдам,
«Л» — лола қизил, кўркам.

«М» — «Москвич» машина,
«Н» — нарвонча бир зина.

«О» — олмадек тарвузча,
«П» — пўлатдан турникча.

«Р» — рostaкам байроқча.
«С» — сулув янги ойдек.
«Т» — турна самолётдек.
«У» — узун карнайчадек,

«Ф» — физкультурачи полвон,
«Х» — худди вентилятор.
«Ч» — чумоли оғзидек,
«Ш» — шкафча эшиги.

«Э» — эгар минсанг агар,

«Ю» — юмалоқ самовар.

«У» — ўрдакча оғзидек,

«Я» — янги ток қайчисидек.

Ҳаммаси ҳар хил тусда
Ўзгарилиб бирпасда
Тушдилар танца-ўйин,
Қувлашиб шамол қуюн.

Болалар қани топсин,
Алифбесига боқсин.

Пойгачилар бўш келмас,
Қувлаб туттишар, қўймас.

Бошладилар қидириш,
Ҳарфлари бари таниш,

Кўпчилиги тутилди,
Беши қочиб қутулди.

Болалар, сиздан талаб:
Югуришлар ҳар тараф.

Ҳаммангиз ёрдам беринг,
Беш ҳарф қочди, қидиринг.

Белгисин айтсам, шундай:
Тўртови думдор бирдай.

Бирининг белбоғи бор,
Ушланглар турмай бекор.

Келтиринглар ўтмай зум,
Ҳамма ҳарфлар турар жим.

Келтирдилар «Ц», «Ҳ»ни,
Камарча таққан «Ғ»ни.

Қаттиқ хафа биттаси,
Юпатади кенжаси.

Тўлқин берар команда,
Барча ҳарфлар шу онда

**Тизилишдилар сафга,
Йўл олдилар мактабга.**

**Энди ҳарфлар тўзимас,
Юраклари қизимас.**

**Синф тўла ўртоқлар,
Уқиб ўйнар қувноқлар.**

Очил, пахтам, очил, пахтам,
Тукиб-сочмай терай шахдам.

ОЧИЛ, ПАХТАМ

Очил, пахтам, очил, пахтам,
Кўсакжоним, очил шахдам.
Текстилга тез берайин,
Ишчи қизнинг қўлига ет,
Ипак бўлиб ҳимралиб кет.
Тоғ-тоғ мато бўлинг сизлар,
Кийсин қувнаб ўгил-қизлар.
Сен ажойиб экинимсан,
Хазина, кон тўкинимсан,
Элга совғам, юз кўркимсан,
Ошу ноним, тўн-бўркимсан.
«Оқ олтиним» — меҳнат бахтим,
Чигитингдан севиб боқдим.
Очил, пахтам, очил, пахтам,
Кўсакжоним, очил шахдам.
Пахта терар машинам бор,
Писанд эмас ёмғир, дўл, қор.
Кўк машинам учқур шунқор,
Қанча бўлса ҳосил бисёр,
Бир толангни тўкмай бекор,
Сочилтирмай терай шахдам,
Очил, пахтам, очил, пахтам.
Экинларнинг полвонисан,
Тинчлигимиз қалқонисан,
Танда жоним, оқ нонимсан.
Олим акам қўлига ет,
Гавҳар бўлиб товланиб кет.
Тоғ-тоғ мато бўлинг сизлар,
Кийсин ҳамма ўгил-қизлар.
Очил, пахтам, очил, пахтам,
Сочилтирмай терай шахдам.

ПАХТА БОБО

Эркинжоннинг кўнгли осмон,
Еру кўкка сизмай хурсанд:
— Қани, ҳозир қушдай учсам,
Мирзачўлга бориб тушсам,
Пахта бобомларни кўрсам,
Қучоқлашиб, севиб ўпсам.
Газетада, радиода
Яхши хабар беришибди.
(«Оқ олтин»нинг кўп қисмини
Машинада теришибди).
Пахта бобом қаҳрамонлик
Номин яна олганмишлар.
Пахтачилик майдонида
Пойга боши бўлганмишлар.
Суратларин газетада
Кўзим билан ўзим кўрдим.
Суратларин нақ ёнида
Бобомларнинг сўзин кўрдим.
Дебдиларки: — Пахтакорлар
Ер юзини ясатади.
«Оқ олтин»нинг нур шуъласи
Кенг оламни яшнатади.
Ойижоним, бўлинг тезроқ,
Пахтазорга отланайлик.
Энг биринчи бўлиб бизлар
Табриклайлик, шодланайлик.
Ярақлаган тонг юлдузи
Медалларин кўрганмикин?
Кўриб бобом кўкрагида,
Қойил бўлиб турганмикин?
Юринг, ойи, бўлинг тезроқ,
Бобомларни кўрайлик тез!
Белни боғлаб, ишни бошлаб,
Каттакон тўй қилайлик биз.
Совға-салом ортмоқлашиб,
Она-бола қувнашдилар.
«Волга»ларин минишиб тез
Мирзачўлга жўнашдилар.

ЙИГИТЧА БИЛАН ЧИГИТЧА

Йигитча билан чигитча —
Икки ёруғ юлдузча.

Дер колхозчи йигитча
Эркалаб чигитчасин:
— Дум-думалоқ чигитчам,
Очилмаган гул-ғунчам,
Кичкина кон — мой хумчам,
Қишда мизғиб ётар жим
Жажжи ниҳол ғўзачам.
Устида кўк тўнчаси,
Тўн эмас, пўстинчаси.
Совуқ, бўрондан қўрқмас,
Бурунсиз олар нафас.
Ҳозир илдиз, барги йўқ,
Лекин жони, мағзи тўқ.
Атомдан ҳам бақувват,
Менга ракета-қанот.
Ғарчча мой — палов ёғим.
Шўлхаси сут, қаймоғим.
Эрта кўклам уйғонар,
Ҳусни юлдуздай ёнар.
Бўлажак полвон ғўзам,
Кўсаги олтин кўзам.
Жажжи ғўзам — чигитчам,
Олтин ниҳол — мимитчам,—
Дейди деҳқон йигитча,
Эркалаб чигитчасин,
Пахтаой юлдузчасин.

ОҚ ТОҒЛАР

Далалар бўйлаб кўрдим,
Оқ тоғлар турар қатор.
Тоғ десам, ўсар ҳар он,
Осмонга қулоч отар.
Олисда тоғлар ҳайрон
Бу билан бўйлашолмай.
Тепа бўлиб қолишди,
Олдида ип эшолмай.
Мен ўзим ҳам биринчи
Далада тоғ кўришим,
Суриштирак, дейдилар:
— Пахта олтин-кумушин —
Мўл ҳосил хирмонлари,
Пахтакорлар тоғи бу!
Ҳалол меҳнат хирмонин

Бу ҳали бир ёғи-ку!
Ажабмас, хирмон оша
Осмонга чиқиб кетсак.
Кўпдан орзумиз бўлган
Ойнинг этагин тутсак.
Далалар бўйлаб кўрдим,
Оқ тоғлар турар қатор.
Тоғ десам, ўсар ҳар он,
Осмонга қулоч отар...

ОЛТИНДАН ҲЗИБ КЕТГАН ПАХТАМ

Эй, севикли ғўзжоним,
Шох-шаббаси гул маржоним,
Экинларим энг асили,
Энг чиройли серҳосили.
Гавҳар экин, полвон пахта,
Ер устида сен кон-шахта.
Ҳосиллигинг — олтинлигинг,
Асллигинг, ортиқлигинг,
Айт, нимадан, билай мен кам.
Пахтакоринг бўлай мен ҳам.
Ғўзжоним — япроқ тили,
Шилдир-шилдир сўзлаб деди:
— Эй, Эркинжон, тингла, дўстжон,
Бир замонлар биз қуруқ жон
Ялпоқ ўтдай ғовлаб, эсиз,
От қулоқдай пуч, унумсиз,
Эътиборсиз — қаровсиз,
Ҳеч нимага яроқсиз,
Барг хазондай сочилишиб,
Оёқ остда янчилишиб,
Шамолларда тўзғиб, учиб,
Тупроқларда қорилишиб,
Кир чумчуққа эдик тўшак.
Жон-жондорга ем-хашак.
Бўлар эдик нес-нобуд,
Кўролмаё фабрик-забуд.
Мевамиз чигит, пахта,
Аммо лекин ўша вақтда
Эмас эдик бу кунгидай,
Ҳосилимиз дуваракдай,
Қоқи ўти эвалакдай.

Ҳар кўкламда бир унишиб,
Сув бўлмаса, тез қуришиб,
Дарров печак, ғумак босиб,
Илдиз гавдамизни қисиб,
Ўсолмай лол қолар эдик,
Кўринолмай қолар эдик.
Интилардик тинмай тагин,
Кўриб одам экин богин.
Дердик: — Биз ҳам экин бўлсак,
Мўл ҳосилли, тўкин бўлсак.
Биз ҳам қаторга кирсак,
Одамга хизмат қилсак,
Оламга хизмат қилсак.
Яхши ният — ёрти мол,
Кам-камдан топдик камол.
Интилишиб бўш келмадик,
Дев печакка бўй бермадик.
Назарали, Ғанишерлар
Оқизишиб гавҳар терлар,
Агроном Канаш эрлар,
Ишчи, олим, инженерлар
Машиналар ишлаб берди,
Тракторлар кишнаб, ерни —
Очдилар кенг, қўриқ майдон,
Қулоч ёйдик биз ҳар томон.
Эришдик буюк бахтга,
Бўлдик чинакам пахта.
Она табиат ҳайрон,
Таниёлмай жиғибийрон.
Ўша ғўза боламикин?
Ёки бошқа оламмикин?
Ўзгарилиб кетди мунча,
Зумрад япроқ олтин ғунча.
Шунда шилдираб дедик:
— Тўғри, бир вақт ғўза эдик.
Энди одам пахтасимиз,
Ер усти кон шахтасимиз.
Сахиймиз барака кон,
Хирмонимиз тоғдан улкан.
Мана, билсанг, эй, Эркинжон,
Олтин нима — у бир бежон,
Биз инсонга куч-қувват, жон.
Ҳамма ишга биз яраймиз,
Юлдуз, ойни биз қамраймиз.
Биздан чиқар минг-минг нарса,

Чаноғимиз чинни коса,
Паловингнинг оқ ёғимиз,
Сарёғинг ҳам қаймоғингмиз.
Оппоқ суруп кўйлагингмиз,
Оқ қалпоғинг, йўрғагингмиз.
Ҳаммаси ўзимиздан,
Ҳамма ишнинг кўзи биздан.
Биз шунақа пахтамиз,
Инсонларнинг бахтимиз.

ҚУМРИЙНИНГ КЎЙЛАГИ

Қумриой кўйлак кийди
Ҳаворанг, олмагулли.
Товланиб ярқирайди
Чиройли лола гулдек.
Қумриойнинг кўйлаги
Нимадан бўлар экан?
Ўзи батис бўлса ҳам
Ипакдан ўтар экан.
Чамандагул нусхасин
Босар экан қай чевар?
Товланиши кўз олар,
Ҳилпираши гулсафсар.
Қумриойнинг кўйлаги
Пахтадан бўлган асли.
Пахтакор меҳнат қилган
Йилнинг бутун тўрт фасли.
Бу кўйлак матосига
Қанчалаб меҳнат кетган.
Колхозчилар пахта деб
Ўн икки ой тер тўккан.
Нўхотдек чигитчадан
Вўзани ундиришиб,
Ҳосилга киргизгунча
Катта-кичик киришиб,
Яганалаб, суғориб,
Қотса чопиб, юмшатиб,
Бригадир звенолар,
Парваришин ўхшатиб,
Ортиқ ўсса чеканка —
Қилишар ғўза учин;
Кўсаклари етилар

Ҳосилга бериб кучин.
Очилар кўсак бодроқ,
Қолдирмай термоқ керак.
Ҳамма бир тенг бирлашиб,
Машина пахта терар
Ҳаммадан ортиқ ва тез.
Ғайрат-куч бермоқ керак.
Ҳайдовчиси Меҳри опам —
Колхозчи комсомол қиз.
Қизил карвон ташийди
Пахталарни хирмонга.
Пунктларда оқ тоғлар,
Пахтазор ўхшар конга.
Сўнг тўқув фабрикага
Поездлар ҳам элтади.
Гудок чалиб, пиш-пишлаб
Дарё, тоғдан ўтади.
Пахталарни жойлашар
Босишиб складга.
Мастер, қабул қилувчи
Ажратшар сорт-сортга.
Станоклар гувуллаб,
Пахта тоғин хўплайди.
Урчуқлари гувуллаб
Калава шп тўплайди.
Иплардан тўқилади
Машинада газмоллар.
Ранг-баранг гуллар солиб,
Электр ток дазмоллар.
Қумриойнинг кўйлаги
Тайёрми? Ҳали қайда,
Утар яна кўп цехдан.
Иши бор талай жойда.
Газмоллар тўп-тўп бўлиб
Бичув цехига борар.
Янги мода бичилиб,
Тикув цехига борар.
Ундан сўнг универмагга
Келтириб сотишади.
Қумриойлар дадаси
Танлашиб олишади.
Қумриойнинг кўйлагин
Меҳнати улуғ, катта.
Меҳнат қилган ҳаммага
Раҳмат, деймиз, албатта.

Ҷай-Ҷай, пахтазор далам,
Очилди дув чамандай.
Осмонда бор юлдузлар
Ерга тушиб қолгандай.
Ё ёғдими лайлак қор,
Оқ кумушдай ер юзи.
Ёки гўзал оймома
Ерга қўнди кундузи.
Ё далани оққушлар
Галаси қоплаб олди.
Ёки олам бир бутун
Оқ чечакка ўралди.
Ё ер бўлди дошқозон,
Пахта сутдек кўпирар,
Оқ денгиздай пахтазор
Чайқалиб тўлқин урар.
Йўқ, кўкдаги юлдузлар
Ерга сира қўнмайди.
Агар бўлса оймома,
Кундузи кўринмайди.
Қор десанг ҳали қишмас,
Ҷали куз-ку, олтин куз.
Агар бўлса оққушлар,
Учишиб кетарди тез.
Бўлса агар оқ чечак,
Сўлиб қолади тезда.
Баҳор, ёз ўтиб кетди,
Чечак очилмас кузда.
Пахта сутдек кўпирмас,
Оқ денгиз ҳам эмас ҳеч.
Пахта сувдек тўкилмас,
Асл гавҳар-ку, гуж-гуж.
Уни қора тупроқдан
Олтин қилиб олгунча,
Ҷазилми биз тер тўкдик,
Қурашмадик озмунча.
Уни севиб терамиз,
Ҷовуч-Ҷовуч оқ момиқ.
Меҳнат, тер дурдонамиз,
Тегдирмаймиз нам, совуқ.
Ҷай-Ҷай, пахтазор далам
Очилди дув чамандай.

Бор юлдузлар осмондан
Ерга қўниб қолгандай.

ОЙҚИЗ ҚУШИҒИ

Чумчуқ, читтак чирқиллашиб,
Тонг юзини очар экан.
Пахтазорга тез борсак деб,
Теримчилар шошар экан.
Оқ денгиз пахтазорнинг
Қирғоғидан юрдингизми?
Звеновой кимлигини
Аниқлаб сиз билдингизми?
Олам бўйлаб офтоб яшнар,
Уфқларга лола сочиб,
Звеновой Ойқиз опам
Пахта эккан қўриқ очиб.
Чаноғига сигмай лўппи
Кўсаклар лорсилайди.
Холдор акам қанор қопни
Кўтаролмай ҳарсиллайди.
Тоғларни қор босдимикин?
Бу кун сутдек тиниқ, ҳар ёқ.
Пахтамининг нури — акси
Тоғ деманг, хирмон, ўртоқ.
Чумчуқ, читтак чирқиллашиб,
Тонг юзин очар экан.

ЕРДАМЧИЛАР

Каникулда, далада
Ун чоқ қувноқ пионер — .
Катталардек улар ҳам
Пахта, ҳосил ғамин ер.

Эркин дер: — Оғайнилар,
Эгат бўйлаб юрамиз.
Кўсак қуртини топиб,
Тухумини қирамиз.
Ин-инидан топамиз,
Кўзимиз ёруғ юлдуз.
Едирмаймиз ҳеч қачон

Қурт — ёвга кўсагимиз.
Қолган-қутганларини
Қанотли дўстларимиз
Қатрон қилишар боглаб,
Муштақкам постларимиз.

Жонкуяр пионерлар
Пахтазорга тушдилар.
Бел боғлаб, кўсак қуртин
Қидириб, тутишдилар.
Ўттизтадан-қирқтадан
Теришибди, қарашса,
Шунча қуртлар йиғилиб
Кўсакларни талашса,
Не бўларди пахтамиз.
Нобуд бўлар, албатта!
Қурт ҳам билинмас душман,
Ҳосилга зарба катта.
Каникулда, далада
Ўн чоқ қувноқ пионер —
Катталардек улар ҳам
Пахта, ҳосил ғамин ер.

МАШИНА ПАХТА ТЕРАР

Машина пахта терар
Тинмай тонна-тонналаб.
Чаноғида қолдирмас,
Терар хўплаб, тозалаб.
Денгиздек пахтазорда
Сузади теплоходдек,
Кун нурида товланар
Шуъла сочиб ёқутдек.
Атрофида болалар —
Ҳавас билан термулар.
— Ким, буни ишлаган ким? —
Тўлқиндан Эркин сўрар.
— Билмайсанми, ўртоқжон,
Инженер, техниклар-да!
Лауреат бўлишган-ку,
Беш оғайни тенгликда.
Қойилман, ўхшатганлар,
Коллектив меҳнат ўткир.
Кўзсиз, қўлсиз машина
Пахтани теришин кўр!

— Термайдими, устида —
Лочин кўзли йигит бор.
Рулини бураб турар,
Толмас азамат шунқор.
Буйругин бажармасин,
Ундан нима кўради.
Темир, пўлат, чўянлар
Йўрғалашиб юради.
Меҳнаткашга бўй эгмас —
Айтинг, қани нима бор?
Фан-техника қўлида,
Ҳар ишга у миришкор.
Машина пахта терар
Тинмай, тонна-тонналаб.
Чаногида қолдирмас,
Терар хўплаб, тозалаб.

Ҳай-ҳай, она табиат
Бизни қилар тарбият

БАҲОР КЕЛДИ

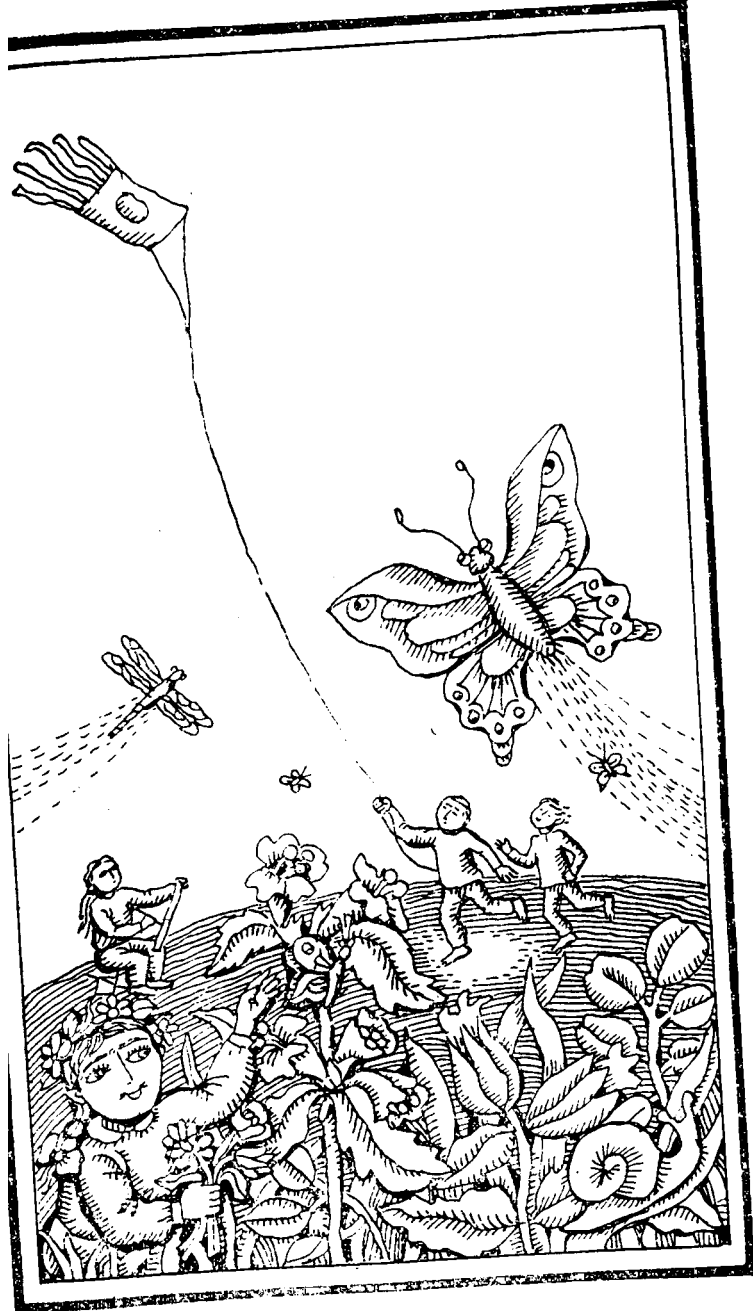
Қўлларида соз билан,
Гулғунча пардоз билан,
Силкиниб парвоз билан,
Учиб турна, ғоз билан,
Қадрдон баҳор келди.

Баҳорни кутинг боғда,
Боғ эмас, дала, тоғда,
Майса яшнаган чоғда,
Қушлар сайрар бутоқда,
Севикли баҳор келди.

Ҳар нарсада ўзгариш,
Эриб, оқиб, жўнар қиш,
Ҳар ёнда яшнар турмуш,
Ўрик гуллади кумуш,
Меҳнат баҳори келди.

Безанар лагерь боғи,
Гулга тўлиб қучоғи,
Тошар ҳаёт ирмоғи,
Мактаб дам олар чоғи,
Ўқувчи, баҳор келди.

Ўтмасин гўзал фурсат,
Қани, ғайратинг кўрсат,
Имтиҳон, синовга вақт!
Ҳозирми, дарсларинг тахт,
Ҳушёр бўл, баҳор келди!

БОР БУЛСИН ОНА ТАБИАТ

Ҳай-ҳай, она табиат,
Яшар хонам табиат.
Бағишлаб нозу неъмат,
Бизни қилар тарбият.
Ҳай-ҳай, она табиат,
Чирой жамоли беҳад.
Куннинг кўзи чиройли,
Ернинг юзи чиройли.
Чиройли тоғу тошлар,
Қир, ўрмон, боғ-наққошлар.
Тўрт фаслинг ундан ҳам соз,
Кўклам, ёз, куз, қиш шоввоз.
Бор борлигинг чиройли,
Ёқимтой худди жондек.
Афсуски, бор бир ёгинг,
Ой чеҳрангда нуқе доғинг.
Соф ҳавонгда губоринг,—
Деб Эркинжон ўйлар лол,
Дилида юз бир савол.
Ушбу нуқсон иложин
Тезде софламоқ важин —
Йўлини топмоқ керак,
Губорни ювмоқ керак.
Бўлсин тоза ер, осмон,
Бўлсин тоза сув, ўрмон.
Дудинг йиғиб, эритиб,
Пахтага озиқ этиб,
Артиб ҳаво-губоринг,
Артиб ойдаги доғинг,
Қурсак яшил чангютар,
Шунда дил яйраб кетар.
Топиб билимни асос,
Сени қиламиз эъзоз.
Ҳай-ҳай, она табиат,
Яшар хонам табиат.
Яшамоғинг бизга бахт,
Бор бўл, яшна, ҳамма вақт.

ОЙМОМА ПИЛЛА

Оймома пилла,
Қанотлари тилла.

Оймомажон-оймома,
Ҳаммаёғи мой мома.
Оймомажоним, тингла,
Сен бизга полвон пилла.
Полвон пилланг оламиз,
Сен келмасанг, борамиз.
Энди яқин орамиз.
Сени қўлга оламиз,
Улкан йўлга соламиз,
Кўркам йўлга соламиз.
Юрий акам учди-ку,
Осмонларинг қучди-ку,
Қалай, қўлга тушдинг-ку.
Сени шардай боғлаймиз,
Дошқозонда ёғлаймиз.
Чуватамиз пиллангни,
Олиб ипак тиллангни,
Ер юзи боласига —
Ёппаси, ҳаммасига
Ойдан кўйлак тикамиз,
Ёйдан кўйлак тикамиз.
Оймома пилла,
Қанотлари тилла.

ЖАЛА

Булут қуяр шариллаб,
Авжида жала, ёмғир.
Мактабнинг гулзор саҳни
Ҳалқоб кўл бўлди охир.
Томчилар шишиб, пуфак
Совундек кўпиради.
Момақалди роқ кўкда
Шер бўлиб ўкиради.
Болалар синф, йўлак
Ичидан мўралашар.
Борган сари сел қуяр
Кучаяр, ҳаддан ошар.
Мактабнинг гулзорини
Сал қолди сув ювишга.
Кўрган бола чидарми
Бунга қараб туришга?
Эркинжон дер: — Ўртоқлар,
Қўрқамизми жаладан?

Гулларни сув босгунча
Чиқмай турсак панадан.
Болалар югурдилар
Тўсгали сел йўлини.
Гулзордан суриш учун
Ёмғир жала кўлини.
Бири — кетмон, бири — бел,
Бири олди супурги.
Жўра тойиб йиқилди
Бир майдон бўлди кулги.
Ҳақимда жажжи теша,
Ариқ йўлини очар.
Ўткиржонда куракча,
Олим челақлаб сочар.
Зум ўтмаёқ кўпчилик
Кўлни ҳайдар ариққа.
Бирлик, меҳнат олдида
Тоғлар ўхшар тариққа.

БОҚҶА ЧИҚДИК

Етаклаб опам бизни,
Саф қилиб ҳаммамизни
Олиб чиқдилар боққа,
Севиб боқдик ҳар ёққа.
Ерлар кўм-кўк, майса, ўт,
Осмон тиниқ, йўқ булут.
Дарахтларни кўрдик биз,
Тағларида юрдик биз.
Қушлар шохда сайрарди,
Учиб қўниб яйрарди.
Шамол эсарди ғир-ғир,
Япроқлар шилдир-шилдир.

МИЧУРИНЧИЛАР БОҒИ

Мақтабимиз ёнида,
Табиат майдонида
Ажойиб боғчамиз бор,
Унда доимий баҳор.
Дарахтлари қаримас,
Ҳосил қилиб ҳоримас.
Ранг-баранг шакарпайванд,

Мевалари асал, қанд.
Солижоннинг гилоси —
Асл меҳнат хурмоси.
Қишда ҳам тоқда узум,
Эртак эмас бу сўзим.
Меҳнат, илмнинг иши
Учқоранинг кишмиши.
Бир дарахт, бир гавдада
Уланган ўн хил навда.
Маржондек мева туккан,
Шохларин ерга буккан.
Боғбонини сўрарсиз,
Балки келиб кўрарсиз.
Сиз ва биздек ўқувчи,
Кичкина мичуринчи.
Отларини айтайми? —
Эркин, Тўлқин ва Йўлчи.

БОЛАРИ

Гув-гув учар болари,
Дув-дув учар болари.
Гулдан-гулга қўнишиб,
Шарбат ичар болари.
Болари, ҳой, болари,
Гув-гув нағманг чал, ари!
Боғчамизда яйрашиб,
Учиб, ўйин сол, ари!
Сен қадрдон дўстимиз,
Асалинг еб, ўсдик биз.
Ясаб берай ин-қути,
Боғчамизда қол, ари!

ГУЛ БИЛАН АСАЛАРИ

Тонгда ари гулга сўзлар, гув-гув-гув:
— Гулжоним, асалинг бер, соғиндим-ку.
Кечир, эрта уйқунг буздим, гув-гув-гув,
Баргингни оч, етади шунча уйқу.
Япрогингдан шудринглар қуриб кетди,
Қуёшга салом берар вақт етди.

— Ким экан бу, товуши шўх, қўнғироқ,
Қайдан меҳмон, яқинми ёки йироқ?

Аритойим, қани, жоним, келавер,
Гул әшигим сенга очиқ, киравер.
Гув-гув нағманг хумориман, айланай,
Шарбатим ич, эртак айтай, аллалай.

ЧУВАЛЧАНГ ТРАКТОР

Бир кун ёмғир ёққанда,
Осмондан сел оққанда
Ер ости тракторим
Ўғит заводим, зўрим,
Ажойиб барометрим —
Чувалчанглар англашиб,
Жилпанглашиб, ялпанглашиб,
Ер юзига чиқишди,
Ёмғирда чўмилишди.
Уйинми, тўй қуришди,
Билмайман, не қилишди.
Буни кўриб болалар,
Бир хил кўзи олалар,
Чувалчанг ёғибди деб
Қуркиб, чўчиб, уришиб,
Аждарнинг боласи деб,
Илоннинг холаси деб,
Уни ёмон кўришди.
Босиб, тегиб эзишди —
Фойдали жониворни,
Чувалчанг беозорни.
Мен кўриб: — Тўхтанг! — дедим, —
Болалар, ўйланг, — дедим. —
Кимни чақди, айтинг-чи,
Чаққан жойин кўрсатинг-чи.
Уткир ниши бор эканми?
Заҳар тиши бор эканми?
Қани бир кўрайлик-чи,
Аниқлаб билайлик-чи.
Ҳамма бола кулишар,
Қушдай ҳушёр бўлишар.
Чувалчанг танасига
Қилдик экскурсия.
Жуда оддий жонивор,
На оёқ, на қўли бор.
На кўзи бор, на қулоқ,
Ҳаммаёғи гўшт бироқ.

Оғзи бор-у, тиши йўқ,
Думи бору ниши йўқ.
Ҳеч ким билан иши йўқ.
Лекин иши зўр, катта,
Ер қатламин юмшатар,
Кесакларни ушатар.
Тупроқни қўзилатар,
Шудгорни бўрсиллатар.
Ернинг ҳамиртуруши.
Шунақа ўткир иши.
Ҳаво берар илдизга,
Иши кўринмас кўзга.
Илдиз ҳаво қувурим,
Ўғит заводим, зўрим,
Ажойиб барометрим —
Чувалчанг тракторим,
У билан гуллар ерим.

НЕГА ЕР, НЕГА ОСМОН?

— Нега ер, нега осмон?
— Бир-бирига дўсту жон,
Бир-бирига меҳрибон,
Бир-бирига меҳри кон,
Бир танаю битта жон,
Оламга олий қўрғон.
Шул сабаб еру осмон
Бир-бирига дўсту жон.
— Не сабаб ер пастда турар?
— Осмонни асраб турар.
Қучоқлаб, сақлаб турар,
Ерлигин оқлаб турар,
Эллигин ёқлаб турар.
Осмонга гулдаста бўлар,
Шул сабаб пастда турар.
— Не сабаб осмон баланд?
— Нур ичишдан осмон банд,
Хур иш билан осмон банд.
Ержонини севгандан,
Ер конини севгандан,
Ерга нурун бергандан,
Ерга бўйин эггандан,
Осмон баланд турар.
Замин бору осмон бор,
Осмон бору замин бор,

Икковлон фармонбардор
Бўлишганлар барқарор.
Апоқ-чапоқ бўлишган,
Чархпалакдек тўлишган.
Улкан қўрғон бўлишган,
Кўркам қўрғон тузишган.
Одам-олам бўлишган,
Шул сабаб еру осмон
Бутун оламга қўрғон.
Шул сабаб еру осмон
Бир-бирига дўсту-жон.
Бир-бирига посбон.

ҶИШ ЭРТАСИ

Шаҳар, қишлоқ, дала, боғ
Қопланди кумуш зарга.
Табиат ўхшар гўё
Очилган пахтазорга.
Кўз ўнгимда яшнайти
Ўрик, гилос гуллари.
Осмондан қуйилади
Қайроқ буғдой унлари.
Нор туя чўкди кўркам —
Барака нишонаси.
Тарновларда сумалак.
Дурлар новвот шодаси.
Қор учқунлар липиллаб,
Учар гала капалак.
Қирга чодир қургандек
Боғ, олмазор, чакалак.
Адир, ува, буғдойзор
Оқ кўрпага бурканар,
Юрсанг, ғарч-ғурч ҳаволи
Кумуш асфальт йўлкалар.
Ҷиш савлатли оқ қушдек
Ғуборсиз сийнасида
Баҳор жўжасин очар
Гўзал қор уясида.
Ғурури бор, меҳри бор.
Совуқ бўрон зардаси,
Фаслларнинг ичида
Полвон, зўр дабдабаси.
Аммо бизга келганда
Филдек эгади бўйин.

Коньки отиб кифтида,
Қиламиз тойчоқ ўйин.
Шаҳар, қишлоқ, дала, боғ
Қопланди кумуш зарга.
Табиат ўхшар яшнаб
Очилган пахтазорга.

БАҚА — ЯЛПОҚ ТЕРМОМЕТР

Бақа — ялпоқ термометр,
Кўклам — ёздан дарак айтур,
Бақажонлар ҳисобдон,
Кўкламни билар обдон.
— Салом! — дебми куркиллар,
Оқ томоғи булкуллар.
Товуши шўх, қўнғироқ,
Эшитар яқин-йироқ.
Томоғида ногора,
Қорнин қилиб тоғора,
Ҳовуз, кўлда бақа-буқ,
Ўйнашар, қилар шўхлик.
Каклик бўлиб какиллар,
Баъзан қизиқ такиллар.
Бақа тузар оркестр,
Қўшиқчи полвон мастер:
Бақа — ялпоқ термометр,
Кўклам, ёздан дарак айтур.

УРГИМЧАК БИЛАН ИПАК ҚУРТИ

Ипак қуртига бир кун
Ўргимчак сўз қотибди:
— Эртаю кеч пишиллаб
Ишлаб, ниманг ортибди?!
Орттириш тугул ҳатто
Ўзингга кафан бичиб,
Тезда умринг ўтади,
Ҳаётинг йўққа учиб.
Кўрмай роҳат-фароғат,
Қилмай сайри саёҳат,
Ўласан, қуриб, қақшаб,
Яшолмайсан менга ўхшаб.
Мени кўрдингми, маза.
Емим пашша, арилар.
Уларни овлаб, сўриб,

Бигиллатиб, жигиллатиб,
Қонларини ичаман.
Сўлагимдан ясаб дор,
Аргимчоқда учаман.
Доим ялла-таралла,
Жон койитмай яшайман.
Луқмалар ўзи келар,
Мен эриниб ошайман. —
Деб ўргимчак мақтанар
Ипак қуртин менсимай.
Ипак қурти вишиллаб
Дебди: — Эшит, дўстим-эй,
Мен эмасман сендан кам,
Лекин менинг ҳаётим
Бутунлай бошқа олам.
Улим-сўлим менга ёт,
Менинг парвонам одам.
Мени боқар дамо-дам.
Ипагим элу халқни
Белар шохи атласга.
Шунинг учун ҳамиша
Кўпайиб басма-басга
Ҳамма қилар тарбият,
Ипак қурти кўпайсин дер.
Туп қўйиб, палак ёзиб,
Оламга ёйилсин дер.
Сен ясаган тож-тахтинг
Беш-ўн кунлик омонат.
Супургининг учида
Тўзиб кетар оқибат.
Ажаб эмас тез кунда
Ному нишонинг ўчиб,
Ёруғ дунё саҳнидан
Мангу кетарсан кўчиб.
Ўшанда гаплашамиз,
Баҳомизни берсин халқ.
Ўшанда кўришамиз
Ким ҳақу кимдир ноҳақ.

ЧУМОЛИ БИЛАН СЎЗЛАШДИМ

— Чумолижон, чумоли,
Жимжимадор жамоли,
Чумолижон, айт, менга,

Тилу сўзинг йўқ нега?
Ухшайсан соқов, гунгга.
Чумоли тилга кирди,
Секин-аста гапирди:
— Усмоқда бола-чақам,
Менинг кўп ини-оғам.
Катта рўзгор бошиман,
Оилам кўз-қошиман.
Вақтим йўқ сўзлашга ҳам,
Ҳаттоки ўйнашга ҳам.
Сўзни ишга қўшганман,
Иш майдонда жўшганман.
Бўлмаса тил, сўзим бор,
Ишлатмайман мен бекор.
— Чумолижон, чумоли,
Жимжимадор жамоли,
Бошинг нега хумкалла?
Тананг ярми баралла.
— Бошимнинг катталиги,
Доим хизматдалиги,
Дунёни ўйлашимдан,
Фикрлаб бўйлашимдан.
Ер шардай ўсиб кетди,
Гавдамни тўсиб кетди.
Шу сабаб бошим катта,
Ақлим доим хизматда.
— Чумолижон, чумоли,
Жимжимадор жамоли,
Белинг нега ингичка?
Қил каби нозик, хипча?
— Белим ингичкалиги,
Қил каби хипчалиги
Дунёнинг улкан ишига,
Олам, кўркам ишига
Камарни боғлашимдан,
Ўзимни чоғлашимдан.
Белим бўлган ингичка,
Ўзим тўламан кучга.
— Қуйруғинг қўпол бунча?
— Ортга ташладим барча —
Диққат, жаҳл-қаҳрни,
Бошда сақлаб ақлни.
Шунинг учун қуйруғим
Ўсиб кетди қирқ бўғин.
— Чумолижон, чумоли

Ажойиб жон жамолинг,
Бор бўлсин шер қоматинг,
Келаверсин омадинг,
Нега йўқ қўш қанотинг,
Учагон қуш қанотинг?
— Қанотим ичимдадир,
Хизматим, бурчимдадир.
Ғайрату кучимдадур.
Меҳнатим қўш қанотим,
Қўшалоқ жўш қанотим.
Шундан ўзар ҳаётим,
Шундан гўзал қоматим.
Чарчамас чумолиман,
Жониворлар жамолиман.

ОЙ ЮЗИДА НЕГА ДОҒ БОР?

Нечун ойнинг юзи доғ-дуғ, оппоқ эмас,
Худди биров юмдаб, тирнаб олганидай.
Қуёшнинг ҳам юзига тик қараб бўлмас,
Кўзингга нақ ўт игнаси қадалгандай.
Ҳар кўрганда ўйлаб, ҳайрон бўламан мен,
Сабабини билолмайман, боламан мен.
Бир кун атай сўраб олдим дадамлардан,
Дадамлар ҳам сўраб билган бобомлардан.
— Э, боламжон, уруш қурсин, уруш ёмон,
Бу ҳам, ўғлим, уруш доғи, касофати.
Уруш қурсин, номи ўчсин, битсин тамом,
Юракларни ўртар-доғу фалокати.
Бир замонлар қуёш, ойлар манманлашиб,
Сен ёруғмас, мен ёруғ деб сансанлашиб,
Ҳусн, чирой талашибди, тортишибди,
Келишолмай, жанжаллашиб қолишибди.
Бирдан ой қуёшвойнинг нур юзига
Ҳовуч-ҳовуч игна ўқлар сочган эмиш.
Игна ўқлар қарашига ёнар тоғдай
Қуёш олов алангасин очган эмиш.
Буни кўрган олам хафа, чақмоқ чақмиш,
Осмон йиғлаб, кўзёши сел, жала ёғмиш.
Фарёд чекиб, йиғлар момақалди роқ:
— Қуёш, ойни ажратинглар, дўстлар, тезроқ!
Ҳатто унинг зарби ерга етиб кепти,
Ер қурраси бир қимирлаб тебранибди.
Шу он дарров мард она-Ер иккисини

Икки ёққа ажратиб тез сулҳ қилганмиш.
 Ва деганмиш: — Олам бағри кенг-ку, ахир,
 Наҳот унга сигишолмай қолсак, уят,
 Бир дунёнинг боласимиз, эмасмиз ёт.
 Бу гапларнинг мағзин чақиб қуёш, ой ҳам
 Ер олдида уялишиб қизарганлар.
 Шу сабабдан ерга боқар доим улар,
 Уришмасга огизга ҳам сўз олганлар.
 Шундан бери қуёш, сй дўст яшар тотув,
 Кеча-кундуз хизматдалар қўш посбон.
 Аммо, афсус, ўша уруш доғ-дуғлари
 Юзларидан кетмас, нуқси ҳануз, ҳамон.
 Яна ортиқ хижолатин айтмайсизми,
 Уша уруш қилмишлари эсга тушиб,
 Ҳанузгача юзма-юз тик боқишолмас,
 Дуч келолмас уялишиб, беркинишиб.

ГУЛИОЙ ҚИЗИМ БИЛАН СУҲБАТ

(Дадажон, нима учун офтоб ерга қараб туради?)

Нима учун қуёш бобом
 Она-Ердан кўзин узмас?
 Дарё-дарё нур шуъласин
 Сочини билан кўнгли тўлмас.
 Ҳаттоки қиш куни ҳам
 Булутлар қоплаган дам,
 Тилкалаб юборади.
 Булут парда чокидан
 Мўралаб кўз солади.
 Турибдими, ержоним, деб,
 Турибдими, гулжоним, деб.
 Боқавериб, ранги рўйи
 Синиқиб, сариқ ипак,
 Ловуллаб меҳри ёнар,
 Қип-қизариб гулхан чўғдек.
 Кечқурун бўлганда ҳам
 Тоғ чўққиси оша яна
 Ер қўйнига ботади.
 Тонг саҳар шоша-пиша
 Кўкда қулоч отади.
 Айтиб беринг, тунда у
 Қайда ухлаб ётади?

Ер остида уйи борми?
Осмон меҳмонхонаси,
Юлдузой боласими?
Қайда мактаб хонаси?
Ҳаммасин билгим келар,
Кўз билан кўргим келар.
Ҳа, ростдан ҳам ер — онамиз
Ризқи-рўз уйхонамиз.
Қуёш бобом боласи-ку,
Кўз қорачиқ донаси-ку.
Ким боласин яхши кўрмас,
Севиб, меҳр нурын тўкмас.
Ер она кўз қораси-ку.
Офтобнинг нур пораси-ку!
Офтобнинг кўз қораси-ку.
Биз ҳам бобом эвараси,
Ернинг гавҳар кўз донаси.
Ота-она, буви-бува,
Кўз узарми фарзандидан,
Шунга ўхшаб қуёш бобо
Кўнглин узмас дилбандидан.
Хабардордир ер қандидан,
Хабардордир гул бандидан.

БОҒЛАРДА БОЛАЛАР

Дов-дарахт қизиқ, хил-хил,
Ҳамма дарахт неча хил?
Бири биридан сархил:
Бири олма, бир нок,
Бири анор, бири ток,
Кўксултон, гилос, олча,
Олхўри ҳам тоғолча,
Билмайман тагин қанча?
Барин тугал айтиб бўлмас,
Саноғига етиб бўлмас.
Бир-бирига ўхшамас,
Нега жийда шотутмас?
Бўлмаса битта қуёш
Ҳаммасига онабош.
Битта осмон остида,
Битта ернинг устида.
Битта ҳаво, битта сув
Бағрида тенг ўсар-у,

Не сабаб бир хил эмас?
Бариси сархил эмас?
Бу жумбоқни ечар ким?
Фан довонин ошар ким? —
Деб болалар ўйлашар,
Чуғурчуқдай сўзлашар.
Юз жавобни кўзлашар.
Ким қашиди бошини,
Ким силайди қошини,
Кимнинг пирпирар кўзи,
Кимнинг пичирлар оғзи,
Олим билганин ўқир,
Шоир билганин тўқир.
Ўйлаб-ўйлаб айтишди,
Ўй лаззатин тотишди.
Гоҳ талашиб-тортишди,
Мевазорда ётишди.
Талай гаплар топишди.
Гап хирмони уйилди,
Гап қиёми қуйилди.
Она-Ватан, табиат
Қучоғи кенг, қатма-қат.
Етти қават ер, осмон —
Ҳар қавати минг-минг кон.
Ҳар қатида бир дунё,
Дунё нур, улкан кимё.
Табиат ҳам зўр кино,
Санъаткор зўр ижодкор,
Соҳибкор, боғбон саркор.
Азамат бобо деҳқон,
Агроном, доктор, луқмон.
Шоир десак ҳам бўлур,
Қойил десак ҳам бўлур.
Ҳар дарахти шеърмикин?
Меваси қўшиқмикин?
Қуёш сарлавҳасими?
Боғ-дарахт пьесасими?
Тоғу тош саҳнаасими?
Ё табиат рассомми?
Боғлар сурат расмими?
Йўқ, дарахт сурат эмас,
Табиат рассом эмас,
Сурат олишни билмас.
Шеър, пьеса ёзолмас,
Табиат одам эмас,

Шоир, адиб бўлолмас,
Наққош, рассом бўлолмас.
Теран назар солсамиз,
Боғларни англасамиз,
Боғбони ўзимиз-ку,
Боғбон ўғил-қизмиз-ку.
Бўлмасам қадим-қадим
Бундай эмасди олдин.
Ҳамма дарахт ёввойи,
Тоғу тошда ҳавойи,
Бу кунгидек бўлмаган,
Есанг, кўнглинг тўлмаган.
Тош олма, ҳам тош ёнғоқ,
Тош бодому тошдай нок,
Баъзилари дуварак,
Тиканак, аччиқ данак,
Яъни бири итбурун
Ёзолмай мева дурин,
Бир хиллари мевасиз,
Тарбиясиз, эгасиз.
Меваси ҳам мазасиз.
Чунончи бақатерак,
Эркаклар чақа терак,
Бўлолмай мирзатерак,
Ҳеч кимга эмас керак.
Айланиб чархипалак,
Шу инсон қўли тегиб,
Боботоғ бўйнин эгиб,
Ишком-ишком боғ бўлган,
Узум, майиз, ток бўлган.
Шундай қилиб ҳаммаси —
Дарахтларнинг сараси
Ер юзига тарқалган,
Парваришлаб қаралган.
Минг-минг хили яралган.
Ҳаммасин ижодкори
Соҳибкори, саркори
Минг, миллион боғбон бобом,
Табиатга посбон бобом.
Тоғу тошларга бориб,
Ҳаммасин қўлга олиб,
Қўлбола дарахт қилиб,
Кундуз-кеча боғда қолиб,
Қиру сой тоғда қолиб,
Дарахтга пайванд солиб,

Фарзандидай ардоқлаб,
Бўронлардан кутиб, сақлаб
Одамзотнинг табиати,
Қўли гулли хислати —
Дарахтларни боғ этган,
Асал, шарбат, ёғ этган,
Эллар кўнглин чоғ этган.
Боқсангиз, боғ дейишган,
Боғ эмас, боқ, дейишган.
Ризамат отам токи,
Мичурин бобо ноки,
Ниёз бобом пахтаси,
Метар бобом оқчаси,
Ҳасанбой хусайниси,
Наманганнинг олмаси,
Арабистон хурмоси,
Андижоннинг луччаги,
Хўжанд учма қантаги,
Асакада ҳандалак,
Қўқон кўкчаси болдек,
Самарқанднинг кишмиши,
Қуванинг туя тиши.
Арслон бобом ёнғоғи,
Бобо меҳнат қаймоғи...
Айта берсак тугамас,
Боғбонларим басма-бас.
Юракдан қайнар ҳавас.
Яратишган хил-хилин,
Танлаб сара, сархилин,
Эл ўғли есин, деган,
Еб, бир сўз десин деган.
Мана, дўстлар, едик биз,
Бир сўзни ҳам дедик биз.
Энди қолган гапларни,
Юз-савол жавобларни
Ўйнаб-ўйнаб топамиз,
Ўйлаб-ўйлаб топамиз,
Ўй лаззатин тотамиз.
Эл боласин оғзига
Нозу неъмат ёпамиз.

УЗУМ

Меваларим энг асили,
Яшил ишком боғ узумим.

Учқорада қора кишмиш,
Паркентда бор тоғ узумим.
Тойфи, ҳасайн, каттақўрғон,
Шакаррангул ҳам шивилғон,
Нимранг, найча, мускат жонон,
Ширин-шакар бол узумим.
Ҳовлим ичра сўрим аймақ,
Шинни дурлаб боғлар қаймоқ,
Ингичка бел, ҳусайн бармоқ,
Яқдона бедон узумим.
Ғирмиска, эчкемар, чарос,
Бир-биридан антиқа, соз.
Кузда майиз, қиш келса ос!
Карсиллама ток узумим.

АЖОЙИБ ДАРАХТ БЕҲИ

Ажойиб дарахт беҳи,
Атирдай хушбўй ҳиди.
Аммо жасад-савлати
Йўқдир хашам-қомати
Десам бир вақт у кузда
Кўриниб қолди кўзга.
Шох-шаббасини эгиб,
Она-Ерга эгилиб,
Қуюқ салом бергандай,
Раҳмат, она, дегандай,
Олтин бўлиб ҳосили,
Меваларнинг асили.
Косадай ҳар донаси,
Кўзадай ҳар донаси.
Дарахтлар мардонаси —
Боғимиз бўрки бўлди,
Дастурхон кўрки бўлди.
Хизмати билик бўлди,
Паловга илик бўлди.

АНОР НЕГА ХИЛМА-ХИЛ?

Анор нега хилма-хилдир,
Бир биридан сархилдир,
Бири аччиқ, бири чучук,
Нордон қимизак нечук.

Нордони кўнгил очар,
Аччиғидан дардинг қочар.
Чучуги ундан маза,
Қимизаги ундан соз-а,
Кўнглингни очар, ёзар,
Йўқ демасдим яна хил-хил,
Бўлса эди яна минг хил.
Анорнинг бу ортиқлиги
Элга совға тортиқлиги.

БАҚА ТЕРАК

Ўзи аввал терак экан,
Ҳаммага керак экан.
Терак бўлмайман, депти,
Керак бўлмайман, депти.
Чинор бўламан, депти,
Минор бўламан, депти.
Тарвақайлаб кетибди,
Ўзини унутибди.
На чинору на терак,
Ҳеч кимга бўлмай керак,
Бўлиб қопти бақа терак,
Яроқсиз, чақа терак.

ДАРАХТЗОР ГУЛХАНИН КЎРДИМ

(Ботаника боғида)

Йироқда қип-қизил чўғ,
Ёнартоғдан фарқи йўқ.
Боққа ёнғин тушгандай,
Аланга туташгандай.
Олдига бориб боқсам,
Диққат-ла назар солсам,
Кузда дарахтлар барги
Қизараркан қон каби,
Яллиғи гулхан каби.
Сўнг сарғайиб пилладек,
Олтин, сариқ тилладек —
Шилдир-шилдир тўкилар,
Одам ҳаваси келар.

ОЛМА

Оқизоқ ўйнар эдим,
Бир олма оқиб келди.
Сувнинг бетида қалқиб,
Тўлқинда балқиб келди.

Олгим келди олмани,
Тутқич бермас ликиллаб.
Қўл узатсам етмади,
Қочиб кетди дикиллаб.

Қувлай-қувлай тутдим-ку,
Жоноқи олма экан.
Бир юзи нимпушти, оқ,
Бир юзи лола экан.

СУЛТОНЖОН БИЛАН КЎКСУЛТОН СУҲБАТИ

Эрта кўклам Султонжон
Боғда ебди кўксултон.
Очилиб таъби чунон,
Дебди:
— Нечун кўксултон?
Кўки маълум ўзимга,
Султон қўшилган нега?
Султон-ку менинг отим,
Бу эса дарахт зоти.
Эрта кўклам тут, гилос
Сафида етилар соз.
Кўклам офтоб нурида,
Кўм-кўк бўлиб ғурида,
Карсиллатиб есангиз,
Кўксултонни десангиз,
Умрга умр қўшар,
Еганлар юздан ошар.
Шунинг учун кўксултон
Кўкламга кўрик султон.
Ҳамма бола есин деб,
Ҳамма бола билсин деб,
Экмаганлар экин деб,
Экканлар секинсин деб,
Султонжон, кўксултоннинг
Қўша дўст меҳрибоннинг

Қўшалоқ шеърин ёздим,
Дарахтлар султонининг
Мингдан бирин кўргаздим.

МИМОЗА

(Ботаника боғида)

Бир ўт кўрдим уятчан,
Баргига қўндирмас чанг.
Номи экан мимоза,
Табиати — нур, тоза.
Унга сен тегар-тегмас,
Ўша он, ўша нафас
Барг кўзин юмиб олар,
Қовоғин уйиб олар.
Кўрганлар ҳайрон қолар.
Мимоза нечун бундай?
Мунча уятчан, билай.
Йўқ, мимоза ундаймас,
Хизмати зўр, забардаст.
Биламиз мимозани,
Табиати тозани.
Севмас пашша-чивинни,
Қасаллик ташвишини.
Ҳашарот, шум учарни,
Ялмоғиз қон ичарни —
Тутиб олади дарров,
Текинхўрни қилар ов.
Барглари матраб ясов,
Мимоза яшил посбон.
Паҳлавон, асил посбон.
Бир ўт кўрдим уятчан,
Баргига қўндирмас чанг.
Номи экан мимоза,
Табиати — нур, тоза.

НАФИСАОЙ БИЛАН КИШМИШЖОН

Бир кун майиз еб туриб,
Ўйлаб қолди Нафиса:
— Кишмишжон мунча ширин,
Асалдан ўткир есанг.
Худди новот мазаси,

Кишмишжоним, кишмишжон,—
Сўрар силаб-сийпалаб,—
Ширинлигинг айтиб бер,
Қайдан олдинг, не сабаб?
Сўзлар узум боласи,
Гаплари бийрон-бийрон,
Товуши ингичка, майин:
— Ширинлигим сабаби
Ҳаммага аниқ, тайин,
Қизиқ-ку, сен билмасанг?
Мен бир митти кўримсиз
Нуқтадай узумчаман.
Тусим қизилу қора,
Етти хил нур ичганман.
Мен қуёш невараси —
Қолхоз катта боғининг
Севикли кишмишиман.
Ризамат ота деган
Улуғ боғбон ишиман.
Ўқишинг қалай, нечук?
Оғзинг қиламан чучук.
Мен узум дурдонаси,
Токларнинг қаторида
Боғбон отам кўрмай кам,
Бир қарич қаламчадан
Вояга етдим улкан.
Ширинлигим асоси:
Тупроқ, ҳаво, қуёш, сув.
Меҳрибон онам, отам,
Менга лаззат берганлар.
Боғбон билан Ватаним
Мен ҳам меҳнат меваси,—
Нафисаой завқланиб,
Кишмишжонни эркалаб,
Упаман, деб билмасдан
Еб қўйибди каппалаб.

ЧҶПОН ТАРВУЗ

Антиқа тарвуз кўрдим,
Шундай тарвузки, қаранг,
Ўзи чўлу саҳрода
Етилиб пишган таранг.
Янтоқ шохида унган

Пайванди тарвуз экан.
Ер шарини эслатади,
Худди хум каби улкан.
Бир тилими тилингни
Тарс ёргудай лаззати.
Нашвати, шинни тарвуз
Чўпон бобом санъати.
Биттасин ўн беш бола
Еб, яна ортиб қолди.
Уруғини талашиб
Ҳаммамиз бўлиб олдик.
Бошқаларга ҳам бериб,
Уруғин тарқатамиз,
Бобомлар етиштирган
Тарвуз бу, деб юрамиз.

ҚОРА КАЛТАК

Олтмиш ёшга келиб мен,
Қоракалтак деган узум
Номини билмас эдим,
Қаёқда эди кўзим?
Қаёқда эдим ўзим?
Мунча ғафлат бўлмасам,
Мунча лоп-лоп бўлмасам.
Ажойиб қоракалтак —
Тошкентда номи — чарос.
Одамга шарбат, ҳаёт,
Қанча таъриф этсам оз.
Не сабаб Фарғонада
Қоракалтак дейишган.
Мазмунида не асос?
Буни атай билмоқни,
Билиб, уни эсмоқни
Орзулаб қолдим, дўстлар,
Тингланг, эй, чарос кўзлар.
Қоракалтак сўзи даҳшат,
Даҳшатдан ўта ваҳшат.
Бу ахир ёмон сўз-ку,
Узум калтак бўлмас-ку.
Уришқоқлик жуда паст-ку!
Йўғ-е, ундай бўлмайди,
Бунга кўнглим тўлмайди.
Боғбон бобомдан билдим

Қоракалтак маъносин,
Узум чарос аълосин.
Дард зотин кушандаси,
Соғлигимиз посбони,
Мевалар қаҳрамони,
Жонимга жон қўшади,
Касални қоракалтак
Бўлишиб қувлашади.
Шунинг учун номини
Севиб, атай қўйганмиъ.
Қоракалтак майизин
Хирмон-хирмон уйганмиз.

ОЛМА ПИШ, ОҒЗИМГА ТУШ

«Олма пиш, оғзимга туш»
Шундай халқим нақли бор.
Мичуринча ақлу ҳуш,
Ҳаракатим, завқим бор.
Илмим бор, меҳнатим бор.

Олмаминг пишмоғини,
Оғзимга тушмоғини
Мен кутиб ўтирмайман,
Бунга сира кўнмайман.
Ахтараман, уннайман,
Хил-хил пайванд улайман.

Йўлимга юргизаман,
Сўзимга киргизаман.
Бўлса олмам дангаса,
Мева солса-солмаса,
Айтганимга кўнмаса,
Сабабини билайин,
Чорасини қилайин.

Нима учун тез пишмас,
Тез ўсиб, тез етишмас?
Бир хили жуда аччиқ,
Нега бўлмайди чучук?
Бир хиллари ёввойи,
Мосмасми ўсар жойи?

Ҳаммасин ўрганаман,
Янги нав яратаман.

Оламга таратаман.
Нақш олмалар бераман,
Яхши олмалар қиламан.

Олмамни қанча боқсам,
Парваришин ўхшатсам,
Боғбон кўнгли хуш бўлар,
Мактабимиз боғида
Энг қизиқ юмуш бўлар.

ШОТУТ

Нега шотут шоҳ бўлар?
Шотутда барг-шоҳ бўлар?
Шоҳларда тож-шоҳ бўлар?

Шоҳ бўлса қон тўкар-у,
Шотутжон бол тўкар-у.
Севади одамзодни,
Жон-жондор мавжудотни.

Шарбати дардга даво,
Барглари тоза ҳаво.
Меваси жигар қизил,
Есанг, жонингга ҳузур.

НЕГА ЭРТА ГУЛЛАР БОДОМ

Бойчечак, гунафшахон
Мизғиб ҳали уйқуда,
Майса ҳам ниш урган йўқ,
Балки ҳадик, қўрқувда.

Навбаҳорнинг элчиси —
Бодроқдек бодом гуллар.
Ҳали келмай булбуллар
Оламни нурга чулғар.

Бодом, бодом, бодомжон,
Мағзингни ер боламжон.
Дер бодомжон: — Одамжон,
Безатсинлар дастурхон.

Қувонсинлар деб меҳмон,

Хизматга тайёр мезбон.
Ҳар бодга даво бодом,
Талқон қилиб ер бобом.

Бобомни юз яшатган,
Юзини гул яшнатган.
Қақшатар касал ёвни,
Томирда чигил ғовни
Ипақдек эшар бодом,
Тоғларда пишар бодом,
Боғларда пишар бодом.

Бодом, бодом, бодомжон,
Бодомжон — тилла маржон.
Шунинг учун шошаркан,
Эрта гуллаб пишаркан.

ТАРВУЗ ПОЛВОҢ

(ҳазил)

Мирзачўлнинг тарвуззорин,
Болалар, сиз кўрганмисиз.
Хумдай-хумдай тарвузларин
Дўстлар, сўйиб еганмисиз?

Шу йил ёзда уватзорда
Йўқолганмиш бир бузоқча.
Бузоқчанинг эгалари
Қидирганмиш излаб қанча.

Полизорни қарашганда
Бузоқ бирдан маъраганмиш,
Ўзи сира кўринмасмиш,
Лекин маъраб-мўъраганмиш.

Полизулкан — ҳар ён тарвуз,
Бузоқча ҳеч кўринмасмиш.
Ўқтин-ўқтин маърашини,
Мўърашин ҳеч қўймасмиш.

Ҳар томонни қарашдилар,
Уялаб қолганми деб,
Ўқ ариққа мўралашар,
Тиқилиб қолганми деб.

Бир вақт кўриб қолишдилар
Полвон тарвуз дала бўйлаб,
Ўқ ариқнинг чеккасидан
Ўқалоқлаб борар ўйнаб.

Қўзивой тарвуз — туя қуш
Йўргалаб борар ҳамон.
Оёқ битиб ер шарига
Ғилдираб кетгансимон.
Катта акам қувиб тутди,
Тарвуз ичида шўх бузоқча —
Питирларди, харсилларди,
Ҳолдан кетган эди анча.
Жонивор тарвуз еган чоғда
Бирдан боши кириб қопти,
Пўчоғини кўк тўн қилиб
Бузоқ тарвуз бўлиб қопти.
Полвон тарвуз қорнин ёриб,
Бузоқчани тортиб олдик.
Энди арқон узмагин деб,
Бузоқ ҳўлин артиб одик.

ТОК НЕГА ТИККА ЎСМАС?

Ток нега ўсмас тикка,
Боши эгилар ерга?
Тарвақайлаб гавдаси,
Чувалар шох навдаси.
Ҳар томонга сочилиб,
Қучоғи кенг очилиб,
Арқон каби буралиб,
Минг мақомда ўралиб,
Узуми бош-бош экан,
Ерга кўзу қош экан,
Элга шарбат ош экан.
Ўсаркан яшил ўтов,
Ер уфқини қучиб дов.
Она-Ерни севаркан,
Хона ерни севаркан.
Унга бошин эгаркан,
Бағир тўшин кераркан.
Шу сабабдан ток доим
Ерга боқиб мулойим,
Узуми бош-бош экан,

Ерга кўзу қош экан,
Ширин-шарбат ош экан,
Ҳеч қаримас, ёш экан.

ОЛИМЖОН БИЛАН ОЛМАНИНГ МУСОБАҚАСИ

Олимлар ҳовлисида
Бир туп катта олма бор.
Олимжон билан ёши
Теппа-тенг, баб-баравар.
Ун бир ёшга тўлдилар
Шу баҳор иккови ҳам.
Аммо олма тез ўсди
Шох отиб, ҳусни кўркам.
Олимжонга олма дер:
— Қани, менга ўсиб ет.
Ғайратинг, кучинг бўлса,
Қолдиру тез ўзиб кет.
Гўё олма ўйноқлаб,
Ҳар томон новда ёзиб,
Мева ҳосили мушт-мушт,
Кетди Олимдан ўзиб.
Олим кўрса уялар
Серғайрат олмасидан.
— Дарахт мунча тез ўсар?—
Сўрайди дадасидан,—
Бўлмаса бир ёшдамиз.
Мен ерда-ю, у осмон.
Айтиб беринг сабабин,
Билиб олай, дадажон!
Деҳқонбой ака кулар:
— Ўғлим, пухта саволинг.
Майли, айтиб берайин,
Яхшилаб уқиб олгин.
Тирик нарсаики бор,
Ўсмоқ учун интилар.
Бири биридан қолмай
Ўзмоқ учун интилар.
Сен туғилган куниеқ
Бу олмани экканман.
Ўғлим билан тенг ўссин,
Тенг кўкарсин, деганман.
Шундан бери бу олманг
Сен билан ўйнар ёриш.
Илғорлар қаторидан

Бу ҳам истар жой олиш.
Олмангнинг гуркираши —
Дадангнинг парвариши.
Ўғлим, сенинг ўқишинг —
Олма каби ўсишинг.
Ҳадемай, олма нима,
Ундан сакраб ўтасан.
Билим қанотинг ўсиб,
Кўкда парвоз этасан.
Олма-ку, бир фаслда
Ҳосил берса халқ учун,
Сенинг-чи, тўрт фаслда
Булоқдай қайнар кучинг.
Сенинг мева ҳосилинг
Ҳозирча «беш» билан «тўрт».
Ғайрат қил, ўқи, ўрган,
Тез ўсу олмангдан ўт!

БОБОЁНҒОҚ

Ёнғоқ дарахт-ку ахир,
Бобомга ўхшамас тақир.
Бобо деймиз нима учун?
Қай фазилат, қайси бурчин —
Ўхшатамиз бобомга
Ё ўхшарми боғбонга?!
Эртакдаги полвонга?!
Билсам, бобоёнғоқнинг
Паҳлавон, кўкси тоғнинг,
Ичи тўла сариёнғининг
Ишлари улкан экан,
Турмуши кўркам экан.
Осмон билан туташган,
Ғайрати қайнаб-тошган.
Ернинг тўнғич боласи
Севган ёнғоқ доғаси.
Етти иқлимни кўрган,
Муз даврини ҳам енган.
Зилзилага дош берган,
Ернинг остига кирган.
Олов билан олишган,
Минг ёв билан солишган,
Кўмир бўлиб қолишган.
Кўк ёнғоқ деган кўмир
Ушадан нишонадир.

Сув келганда симирган,
Тош келганда кемирган,
Учраган тўсиқ борки,
Ҳаммасини емирган.
Тоғу тошларда ўсиб,
Бўрон йўлини тўсиб,
Гармсел дамин кесиб,
Илдизи пўлат михга
Ухшаб занжирдек пухта,
Тошларни қилиб тилка,
Айлантириб бол, гулга,
Ерни тўлатган дурга.
Тоғларни ушлаб турар,
Ғуборни муштлаб турар.
Қучоқ очиб ҳаётга,
Барча дову дарахтга
Посбон, қалқон дарахт,
Қулочи осмон баланд.
Бобом билан туғишган,
Гўзал дунё қуришган.
Инсон бунёд бўлганда
Уйсиз, жойсиз юрганда,
Маймундек кун кўрганда,
Яшаганда яланғоч,
Қолмасин деб одам оч,
Мевасин ош-нон этган,
Бағрини ошён этган,
Бобомни боққан ёнғоқ,
Бобомлар қоққан ёнғоқ,
Бобомга ёққан ёнғоқ.
Дарахт луқмон бобоси,
Дов-дарахт фабрикаси.
Кимёгар, доктор дарахт,
Очил дастурхон дарахт,
Шунинг учун биз уни,
Ҳурмат қилиб кун-туни
Ардоқлаб, парваришлаб,
Хизматини олқишлаб,
Унга қўшиқ бағишлаб,
Экамиз боғимизга,
Қиру сой тоғимизга,
Экамиз ҳамма жойга,
Ҳаттоки юлдуз, ойга,
Шунинг учун ёнғоқни
Меваси жизза ёғни

Деймиз-да, Бобоёнғоқ,
Ичи кон, хазина тоғ.

МАҚТАНЧОҚ ҚҰНҒИЗ

Маст кишидек алпон-талпон
Борар экан құнғиз полвон.
Тезак лойни юмалатиб,
Ўз наздида ғазна ортиб.
Унга учраб бир чумоли,
Оғзида бир увоқ шоли.
Шолисини қўйиб ерга,
— Ҳорманг, — дебди құнғизбойга.
Қўнғиз дебди: — Ўзинг ҳорма,
Халал берма, йўлдан қолма.
Кўрмайсанми, билмайсанми?
Ё назарга илмайсанми?
Кўрмаганинг кўриб қўй,
Билмаганинг билиб қўй.
Қўнғиз полвон дейди отим,
Тоғни йиқар ғайратим.
Мен жондорлар арзандаси,
Ҳашаротлар саркардаси.
Сенга ўхшаб юраманми?
Бир увоққа тўяманми?
Питир-питир эртаю кеч,
Ишинг битмас ғимирлаб ҳеч.
Қоч, ўласан, нарироқ тур,
Босиласан, чеккадан юр!
Чумолининг ғаши келди,
Қуруқ сўзга қарши келди.
Дейди: — Эй, полвон, шошманг,
Кўп қизишиб, кўп ошманг.
Дамингизни олинг пича,
Юкингиз лойтезак парча.
Не салмоғи бордир унинг,
Зиёни йўқ босса мени.
Тушинг йўлга, синашайлик,
Пасту баланд, қир ошайлик, —
Деб баҳслашиб қўл олишди,
Бел синашиб йўл олишди.
Чумолининг юки шинам,
Йўл босди у илдам-илдам.
Дарров ташлаб келди юкин.

Ғайратидан уйи тўкин.
Қўнғиз эса ҳануз йўлда,
Иши бўлиб ўлда-жўлда,
Ин оғзига етиб олди,
Лекин юки сиғмай қолди.
Қўнғиз каби бўлма қуруқ,
Чумолидай бил йўл-йўриқ.

Боғда концерт бошланар:
дирижёр Лайлак,
Тумшуғи қўш ноғора,
чалар шўх «так-так».

ЛАЙЛАК

Ажойиб қушдир Лайлак,
Ноғора чалар так-так.
Думи гўзал, бир тутам,
Қизиқдир юриши ҳам.
Оёғи узун-узун,
Ҳар ёнга тикар кўзин.
Емиши — илон, бақа,
Қўнмайди бизнинг боққа.
Чалса, бор ноғораси,
Ноғоралар сараси.
Ҳам ноғора, ҳам қўшиқ,
Ҳам қўл, чўпу ҳам тумшуқ.

КАПТАРИМ ДЕЙДИ ҒУВ-ҒУВ

Каптарим дейди ғув-ғув,
Ғув-ғувлаб нима дер у?
Каптаримнинг сўзи бу,
Каптар сўзи қизиг-у!
Ғуғ-ғув дегани ўқув,
Ўқувга керак уқув.
Каптар мактаби йўғ-у,
Китоб дафтари йўғ-у!
Ғув-ғув сўзи мактаби,
Дафтар, қалам, китоби.
Уни ўқиб дер, ғув-ғув,
Ғуғ-ғувнинг маъноси шу.

ХҲРОЗИМ

Қу-қу-қу-қу хўрозим,
Уйимда хушовозим.
Пақ-пақ қанот парвозим,
Қу-қу-қу-қу хўрозим!

Гултожи гул бошида,
Товуқ, жўжа қошида,
Уйим ичи-ташида,
Чарх уради хўрозим.

Хўрозим мард, қўрқмайди,
Патига гард юқмайди,
Жўжасин чўқимайди,
Марду майдон хўрозим!

Бир дон топса қаердан,
Қу-қу-қу-қулаб бирдан,
Товуқ, жўжасин севган
Ота бабақ хўрозим!

ҚАНОТЛИ ДҲСТЛАР

Учиб келар ҳар ёқдан
қадрдон қушлар,
Кўчиб келар йироқдан
меҳрибон қушлар.
Соғинганмиз, келинглар,
кўзлари мунчоқ.
Учқур, ботир зарғалдоқ,
куйчи қарқуноқ.
Тиниқ кўкда лайлақлар
ёзишар қанот,
Қалдирғоч, майнажонлар —
жажжи самолёт.
Боғда концерт бошланар:
дирижёр лайлақ,
Тумшуғи қўш ноғора,
чалар шўх «так-так».
Уйин тушди дикиллаб
читтак, шох ташлаб.
Авжга чиқди роса ҳам
учиб, ирғишлаб.

Булбул билан қалдирғоч
олди жўр найин.
Ку-ку-кулаб мусича
тортди сурнайин.
Қизилиштон осилиб
хивичда дорбсз.
Кўкда солиб аргимчоқ,
учар турна, гоз.
Масхарабоз попишак —
паровоз — «пуп-пуп».
Концерт жуда қизиди,
қушчалар тўп-тўп.
Учиб келар ҳар ёқдан
қадрдон қушлар.
Кўчиб келар йироқдан
меҳрибон қушлар.

ҚУШЛАР ҚИШДА ҚАЙДА ҚЎНОҚЛАР?

Кўп қушларнинг қишда ётар ини йўқ,
Патдан бошқа кўйлак, костюм, тўни йўқ.
Бир хили очиқ дарахт шохларида қўноқлар,
Қор-бўронда, сел-ёмғирда қувноқлар.
Совуқ элтиб, музлаб тўнғиб қолмасми?
Ё уларнинг жони қаттиқ олмосми?
Йўқ, қушларнинг хиллари кўп ажойиб,
Иссиқ ёққа кетишар қанот ёйиб.
Қолганлари иссиқ-совуқ, муздан кўрқмайди,
Патларига қору ёмғир юқмайди.
Чумчуқчалар пир-пир учар, диконглаб.
Бўрондан ҳам кўрқишмайди, ликонглаб.
Аммо шуни, болажонлар, унутманг,
Қор ёққанда қушлар ҳоли бўлар танг.
Бари шошиб, дон излашиб қолишар,
Чирқиллашиб, учиб-қўниб нолишар.
Ушанда сиз қушларга ёрдам беринг,
Увоқ сепинг, уларга инлар қуринг.
Раҳмат айтиб, чиғиллаб, сайраб берар,
Қанот қоқиб осмонда, ўйнаб берар.

БУЛБУЛ НИМА УЧУН САЙРАЙДИ?

Дейдиларки, булбулжон
Гул ғунчасин севармиш.

Унга қўшиқ бағишлаб,
Таъриф-тавсиф этармиш.
Ғунчанинг очилмоғин
Интизор кутар эмиш.
Очилишин кўролмаи,
Бир вақт мизғиб кетармиш.
Ғунча очилиб қолиб,
Булбул бўлармиш фиғон.
Мабодо кўриб қолса,
Умри тугармиш шу он.
Ҳақиқат шундаймикин,
Қани, ўзим билай-чи?!
Атай кетига тушдим,
Ўз кўзим-ла кўрай-чи.
Ниҳоят, билиб олдим
Булбулжон сайрашини.
Тунларда ҳам талпиниб,
Чақ-чақлаб қайнашини.
Аслида булбулчам деб
Сайрар экан жонивор.
Алла айтган онадек
Минг ялла айтиб бедор,
Тухум ичида ётган
Боласин уйғотаркан.
Завқи шавқин келтириб,
Ўрнидан қўзғатаркан.
Тухум пўчоғин ёриб,
Чиқаркан булбулчаси.
Жимжилоқдек ярғоқ гўшт,
Кўз очмаган ғунчаси.
Қўшиқ билан кўзини
Очар экан онаси.
Фармонбардор сайрашиб,
Шоҳда булбул отаси,
Тинмасдан сайрашаркан,
Сайрамоқ касби-кори.
Булбулчам деб парвона,
Ўқиб меҳр ашъорин.
Булбулчалар қулоғин
Тўлдирар экан роса.
Не қилсин, булбулларнинг
Мактаблари бўлмаса.
Қўшиқ дарсин ўзлари
Атайлаб ўргатишар.
Энг гўзал нусхасини

Ўзлари кўрсатишар.
Кўклам, ёз гул боғлардан
Энг гўзал жойни танлаб,
Чаманзор орасига
Инларин қуриб, шайлаб,
Булбулчалар хуш таъбли,
Хуш феълли бўлишсин дер.
Худди чаман гунчадек
Очилиб, тўлишсин дер.
Ким билар, тагин яна
Нималар дейишганин.
Гунчадек булбулчасин
Жону дил севишганин
Ўз кўзим-ла кўрганман.

БУЛБУЛ БИЛАН МАЙНА ҚИССАСИ

Бир замонда ҳамма қуш
Номлари бир хил эмиш.
Кейин-кейин буларнинг
Номлари ҳар хил бўлмиш.
Булбулжон жажжи экан,
Унча кўзга яқинмас.
Туси кулранг, кўримсиз,
Ушоқ қушча, ёрқинмас.
Майнахон бутун бошқа,
Парлари қора бахмал.
Қизил оёқ, қизил тумшуқ,
Бергадек тилла зарҳал.
Қомати ҳам келишган,
На каттаю на кичик.
Мўъжаз, ўртамиёна,
Тиллари ширин, чучук.
Майнахон, булбулжоннинг
Ишлари қўшиқ экан.
Сайрашгани сайрашган,
Гулларга ошиқ экан.
Айниқса, булбулжоннинг
Қўшиғи гўзал экан.
Сайраганда боғларда
Ҳаммадан ўзар экан.
Бутун олам қушлари
Булбулжонни севаркан.
Айтмай қолса бир нафас,

Ҳамма бўл-бўл, деяркан.
Ушандан қушча номи
Булбул бўлиб қолибди.
Айтган сари очилиб,
Булбулжон ном олибди.
Лекин гўзал Майнахон
Жуда ҳам танноз экан.
Бу феъли оламдаги
Ҳамма қушга ёқмабди.
Мақтанчоқ Майна қуш деб,
Қўшиғига боқмабди.
Ушандан бери майна
Майна деб ном олибди,
Исми жисмига монанд —
Айнан бўлиб қолибди.
Майна бўлиб қолибди.

ХУРОЗ НЕГА ҚИЧҚИРАДИ?

Уфқларга кўксин тираб қичқирар хўроз,
Олисларга янграб кетар бу қувноқ овоз.
Ўз тилида нелар сўзлар хўроз «қу-қу»лаб,
Ким билади нелар кўзлар, сўзлар ғулдуллаб.
Тўрт тарафга талпиниб у шовқин-жар солар,
Баланд ерга учиб чиқар, чўзиб «қу-қу»лар.
Тун ҳам кирар, авжга чиқар, қичқирар узоқ.
Кўксин кериб талпинади, кўкси қоя тоғ.
Қора тунни қанот билан уради тарс-тарс,
Туннинг зулмат чодирини йиртар забардаст.
Шунда уни олқишлаб чиқар тонг қуёш,
Оппоқ сутдек олам ёрир, тинчийди шоввоз.
Сўнгра кундуз нур қўйнида яйрар, чарх урар.
Товуқ, жўжа болаларин ўйнатиб юрар.
Билсам, хўроз, қора тун ҳам кундуз бўлсин, дер,
Бутун олам, кундуз бўлиб мангу кулсин, дер.
Уфқларга кўксин тираб, қичқирар хўроз,
Олисларга янграб кетар бу қувноқ овоз.

ЧИТТАК

Ток сўримиз бошига
Ин қурди бир жуфт читтак.
Қушлар миттиси гўзал
Учқур, йўрға, югурдак.

Тутар ўзин озода,
Чумчуқдек бефарқ эмас.
Юрар ери майсазор,
Шарлари чивиқ атлас.
Чўмилиши ҳам қизиқ,
Силкиниб ювар парин.
Менинг қушча ўртоғим —
Қадрдоним энг қалин.
Пашша, чивин кўринса,
Лип этиб қоқиб олар.
Чулдураб «чиғир-чиғир»,
Шўх қўшиқ куйлаб қолар.
Пашша, чивин, биласиз,
Зараркунанда ёмон.
Кўрсангиз, ҳеч аяманг,
Ўлдилинг, қўйманг омон.
Тагин қушлар инини
Янглишиб бузиб юрманг.
Бола очсин, сайрасин,
Севингу озор берманг!

ОНА ТОВУҚ, БАБАҚ ХҲРОЗ ВА ҚОРА КАЛХАТ

Она товуқ «курк-курк»лаб,
Жўжаларин қўриқлаб,
Майдонда ўйнатарди,
Офтобда яйратарди.
Атрофида айланиб,
Хўроз ҳушёр шайланиб,
Қанот патларин ёйиб,
Қўшиқ айтиб «қу-қув»лаб,
Товуқ жўжасин қўллаб,
Қанот қоқиб қичқирар,
Ҳар ён боқиб ўшқирар.
Жўжа ўғриси — калхат —
Ялмоғиз, ёвуз, бадбахт,
Ов қидириб осмонда,
Емиш излаб осондан,
Пайт пойлаб айланади,
Елиб давра олади.
Жўжани кўрган онда,
Шайланади шарманда,
Ташланаркан очофат,

Бало-қазо, касофат,
Она товуқ қақиллар,
Кўзидан чақмоқ чақнар.
Ёпишди шум калхатга —
Ялмоғиз, ёв, офатга,
Чўқишдилар беомон,
Она товуқ паҳлавон,
Жўжасига теккан он,
Тўғри, ўткир тумшуғи
Бўлди ханжарнинг тиги.
Парлари нақ найзадай,
Тирноқлари бигиздай,
Ғажиди калхат — ёвни,
Чангаллар бало-довни,
Бир ёндан ботир хўроз,
Мардона, моҳир хўроз,
Тепкилар қилиб парвоз,
Гарданин чўзиб дароз...
Товуқлар ҳам ўрашди,
Калхат ёвни талашди.
Калхат эса ютқиниб,
Очкўз томоғи қуриб,
Сурғалиб, бўйнин чўзиб,
Жўжага кўзин сузиб,
Ҳолдан кетди, кетди куч,
Шум нияти бўлди пуч.
Бу воқеа устига,
Тушиб калхат қасдига,
Таёқ олиб дастига,
Келиб қолди эгаси.
Берди обдон жазосин,
Етгунича қазоси!
Сўнг «кўрмулла» қилади.
Оёғидан илади —
Дарахтнинг энг учига.
Қойил хўроз кучига,
Ота-она бурчига.
Хўрозига қараса,
Олишганидан роса,
Жониворнинг тожиси
Юлинибди ярмиси.
Кўрса она товуғин,
Тўзғиган пати — тиги,
Жўжасин тагига олган,
Тўрт ёққа назар солган.

Қақақларди тинмасдан,
Хабардор баланд-пастдан,
Ажралса ҳам дув патдан,
Жўжаларни офатдан —
Сақлаб қолди калхатдан!

ҚУМРИ ҚУШЧА

«Бир замонда Қумри қуш
Ажойиб қизча бўлган.
Ўгай она азобида
Бағри кабоб, жизза бўлган.
Алам-кулфат гирдобиди
Куя-куя реза бўлган.
Эзик-туртки, куткилашлар
Жонга теккан бора-бора,
Эркисиз, тенгсиз Қумри қизча
Қалби чўккан пора-пора.
Хилватларда инграркан,
Оҳ урар, фарёд чекар.
Қилдан қиё, қийиқ топиб,
Ўгай она қулдек жеркар.
Қўли косов, соч супурги.
Очкўз хоним аямас ҳеч,
Оёқ-қўлни уқалатар,
Уни одам санамас ҳеч.
Эркисиз Қумри эзилувдан
Кўнгли синиқ минг парча.
Охир бир кун бир айланиб,
Бўлиб қолган Қумри қушча.
Бирдан кўнглим куйиб кетиб,
Қумричага раҳмим келди.
Золим ўгай онасига
Ғазабланиб, қаҳрим келди...»
Бувижоним эртаklarин
Шартта бўлдим савол бериб,
Бувимларга дедим шуни,
Куйиб-пишиб хаёл суриб:
— Яна қайта Қумри қушча
Қумри қиз бўлмайдами?
Қумри қизча бўлиб яна
Биздек ўйнаб-кулмайдами?
Бувижоним, оҳ, дедилар:

— Кошкийди, Қумри қизча,
Яна қизга айлансайди.
Шохдан тушиб сизлар билан
Бирга-бирга ўйнасайди,—
Деб бувимжон Қумри қизнинг
Эртагини тугатдилар!
Қушча қизнинг ҳикоясин
Бизга шундай ўргатдилар.
Шундан бери қушча кўрсам,
Жоним каби севаман мен.
Бувижоним эртаklarин
Доим эслаб юраман мен.
Қумри қизга куяман мен.

БИР УЗБОШИМЧА ЧУМЧУҚ ҲАҚИДА

Дўстлар, шундай воқеа:
Чумчуқлар эрта баҳор
Ин қурмоқ бўлишибди,
Ҳаммалари бир қатор,
Бир турмоқ бўлишибди.
Булар ичида ёлғиз
Бир чумчуқча кеккайиб,
Кўпчиликка қўшилмай,
Қанот патларин ёйиб,
Дебди: — Тураман якка,
Тайёр кавак — инлар кўп.
Ҳаммаси ўзимники,
Нима керак ин қуриб.
Бир кичик сўққа бошим,
Қайга борсам сиғаман.
Ин қуришнинг ўрнига
Ялло қилиб юраман.
Чумчуқчанинг гапига
Кўпнинг қотди энсаси.
— Бундай қилма, ўғлим,— деб
Ялинибди онаси.
Қайта-қайта уқтирар:
— Бу фикринг хато, болам!
Кўпнинг юзидан ўтма,
Кўп — улуғ денгиз, олам...
Бошқалар ҳам айтишар:
— Бу ишинг, ука, чакки.

Ўзбошимчалик қилма,
Еб қолма тагин дакки.
Кўпчиликнинг сўзига
Қулоқ солмади чумчуқ.
Ликиллаб учиб кетди,
— Ўзим биламан, чирқ-чирқ.
Шаҳарни кезиб чиқди,
Бир зумда чир айланиб.
Тегирмонга ҳам кирди,
Сўрамай дондан олиб.
Охири паркка борди,
Кино кўрди «билетсиз».
Контролдан бекиниб,
Тол шохида уятсиз.
Кинодан сўнг боғ ошиб,
Инин тополмай шошиб,
Печканинг карнайига
Кириб қолди адашиб.
Иним, деб ёта кетди,
«Тайёр ин маза», дебди.
Ис-қурумга беланиб,
Кир, масхара бўлибди.
Бу аҳволга тушганин
Ўзи сира сезмабди.
Бепарво, ҳафтафаҳм
Юришини бузмабди.
Қани, ойнага боқса,
Аксини кўрса ўзи,
Юраги ёриларди,
Қинидан чиқиб кўзи.
Кўрганлар ҳеч танимас,
Ҳеч бир қушга ўхшамас.
На ола-ю, на қора,
На чипору қашқамас.
Ҳатто бунн қидирган
Чумчуқлар дув қочишар,
— Бу иркит қуш қандай қуш? —
Деб жирканиб койишар.
— Орамизда йўқ эди
Бунақа ифлос чумчуқ,
Қайдан пайдо бўлди бу?
Чумчуқлар хафа «чирқ-чирқ»...
Бир вақт қарасаки,
Қолибди якка ўзи.
Қушларга қўшилолма

Жовдирар мунчоқ кўзи.
Термилар ҳар тарафга,
Бирор бекорчи кўрмас.
Ҳамма иш, ҳаракатда,
«Ҳорма»га қўли тегмас.
Хаёл сураб чумчуқча,
Ҳайрон бўлар ўзича:
— Мендан дўстларим безор,
Гуноҳим недир бунча?!
Мусича холамларга
Борай-чи, не деркинлар.
Бу хўрликка чидолмай,
Чумчуқча дер ликиллаб:
— Мусича хола, салом,
Бир сўзим бор, айтайин.
Ҳамма мендан қочади,
Хола, айтинг, нетайин.
Мусича «ку-ку-ку»лаб
Сўзга киришди, қаранг:
— Яқинроқ кел, ҳой, кимсан? —
У ҳам танимай гаранг.
— Тол чумчуқнинг кимисан,
Ўғлими-қизимисан?
Менга ўзингни танит,
Ширгулдукми, сен кимсан?
— Мен чумчуқча бўламан,
Танимаяпсиз, нега?
— Овозингдан чумчуқсан,
Намунча ботдинг кирга?
Афти-ангоринг қара,
Ҳамманинг қочгани рост.
Юз-кўзинг қасмоқ, яра,
Патларинг ҳам тўзғиган.
Ис босган, кир, ғижмалоқ,
Устингга қараб бўлмас,
Ҳеч бир жойинг эмас соғ.
Патларинг тарамабсан,
Ўзингга қарамабсан.
Яхшиси, ҳозир, болам,
Дарёга бориб чўмил,
Чўмил, ювин, тозалан,
Тозаланиб, сўнгра кел!
Чумчуқ елкаси қотиб,
«Чирқ-чирқ», энсаси қотиб,
Яна тагин ўйлабди,

Уз-ўзига сўйлабди:
«Илож йўқ чўмилмасам,
Холам сўзин қилмасам,
Ҳеч ким ёндошмас менга,
Қолмайин ёмон кунга.
Ишим бўлмасин чатоқ,
Тўғри йўл — тез чўмилмоқ...»
— Хўп, холажон, хўп, — дебди.
Дарёга учиб кепти.
Соф сувда шўнғиб-шўнғиб,
Тараниб, ювинибди.
Тоза бўлиб, холанинг
Ёнига қайтибди тез,
«Кўринг энди, холажон»,
Шодлигин айтибди тез.
Хола дер: — Вой, айланай,
Энди бўлибсан чумчуқ.
Ҳеч ким сендан қочмайди,
Тозасан, йўлинг очиқ.
Чумчуқчанинг кўнгли ҳам
Очилиб кетди боғ-боғ.
Ичидан офтоб чиқиб,
Сайрайверди кайфи чоғ.
Чирқ... чирқ... чирқ... чирқ...
Холага раҳмат айтар,
Пириллаб учиб кетар.
Дўстларин орасига
Уша он бориб етар...
Чумчуқлар кўришади,
Ҳуркмайди ундан ҳеч ким.
Дўстлари сўрашади:
— Қайда эдинг шунча кун?
Чумчуқ холам қидирди,
Биз қидирдик ортингдан.
Ҳеч ердан тополмадик,
Сарсон бўлдик кетингдан.
Чумчуқча эса мағрур
Сўзлар карнай инидан.
Дўстларига мақтайди:
— Хас инмас, тунукадан,
Сизларнинг инларингиз
Ҳанузгача битмабди.
Бизнинг ин тайёр, иссиқ,
Кўкка қараб турибди.
Майли, қани кўрамиз,

Кимнинг ини чиройли.
Инларингиз битсин-чи,
Солиштириб кўрайлик.
Чумчуқлар гаплашмоққа
Ортиқча вақtlари йўқ.
Ҳаммалари пириллаб,
Хизматда, отилган ўқ.
Тинмасдилар бир нафас,
Бири чўпу бири хас,
Бири келтирарди пар,
Бири уста дурадгор.
Ҳар бирин ўз иши бор.
Ёлғиз чумчуқча бекор,
Серрайиб томошабин...
Ўзига таъсир қилди.
Дер: — Бир оз қарашайин...
Яна кўнгилга келди:
«Бошда нима деб эдим».
Бирдан қотди энсаси.
«Ялинмайман мен!» — деди.
Синчиклаб назар солар
Кўпчиликнинг ишига.
Ичида қойил қолар
Чумчуқларнинг кучига.
Битказай дейишибди,
Теракларда ин қатор,
Солинган бир қолипда
Кўрган кўзни қувнатар.
Баҳаво шийпончалар
Турмоққа роҳат, маза.
Чумчуқчанинг инларга
Ҳаваси келди тоза.
Тумшугини кўтариб,
Дили куйиб, ўт олиб,
Хайр сўзини ямлаб,
Учиб кетар дайдилаб.
Учади шаҳар бўйлаб,
Каппонга ҳам боради.
Тариқ излаб атайлаб,
Тўкилган-сочилгандан
Жиғилдонин тўлдириб,
Карнай инига қайтар,
Яна сезмай, кўр бўлиб.
Бўлмаса ўтган кунни
Бу ин жабрин кўрувди.

Дарёда чўмилмаса,
Нақ тириклай ўлувди.
Мусича хола сўзин
Тушунмабди чумчуқча.
Кўргилиги бор экан,
Анқов бўлмаса бунча.
Ёта кетар юмалаб,
Хуррак отар беҳабар.
Индан олов-дуд чиқиб,
Абгор бўлди бу сафар.
Қош, пати куйиб кетди,
Ташқари ғиз-ғиз совуқ.
Чумчуқча қип-яланғоч,
Эгнида пар-тўни йўқ.
Куйган аъзо-бадани
Ачишарди жизиллаб.
Чирқирабди бай-байлаб,
Чидолмай юм-юм йиғлаб.
«Қани, она, дўстларим,
Бирга турсам қарарди.
Ярамга малҳамми, йод —
Суриб, тез даволарди»,
Кўпчиликнинг қадри хўп
Чумчуқчага билинди.
Елғизлик ёмон экан,
Бошига тушиб билди.
Хатосини тушунди
Жони оғригач чумчуқ,
«Куйган танам тузалса,
Кўпдан айрилмай... чирқ-чирқ...»
Дилдираб қор ичида
Ётар эди ўлай деб,
Тонг пайтида мусича
Кўриб: — Вой, ўргилай, — деб, —
Тагин не гап, не бало,
Усти бошинг қаёқда?
Чумчуқлардан айрилиб,
Нега қолдинг буёқда?!
У куни тоза бўлиб,
Қайтмабмидинг инингга?
Қаерда куйиб қолдинг?
Бу ҳолга тушдинг нега?
Совуқ элитган чумчуқ
Сўзлашга тили келмас.
Кўзини зўрға очди,

Нима дейишин билмас.
Мусича қўш қанотлаб,
Инига олиб борар.
Қаришиб қолган оғзин
Очиб, чайнаб дон солар.
Чумчуқча тирилади,
Ҳолма-ҳол аҳволи танг.
Ўлимдан сақлаб қолди
Мусича хола аранг.
Чумчуқлар хабар топиб,
Келишди чирқиллашиб.
Ота-она уруғи
Кўришдилар ўпишиб.
«Мусича хола, раҳмат,
Минг-минг раҳмат», дедилар.
Чумчуқчани ўша он
Инга олиб келдилар.
Она чумчуқ парвона:
— Вой, айланай, болам,— деб.—
Ҳамма айб ўзгинангда,
Топилдинг, ўргилай,— деб.
Бировларнинг боғига
Кирган бўлса янглишиб,
Тузоққа илинтириб,
Олдиларми ушлашиб.
Ўша куни орқангдан
Хўп қидирди дўстларинг.
Ҳеч қулоққа олмабсан
Уларнинг ҳам сўзларин.
Мен ўзим хўп қидирдим,
Тополмадим ҳеч ердан.
Ажриққа ағанадим,
Кўп уялдим элимдан.
Кўпчиликнинг боласи
Қанот остида юрса,
Наҳотки, менинг болам
Гап уқмас ўжар бўлса.
Хайрият, бор экансан,
Энди кўпдан айрилма.
Кўзингни оч, оппоғим,
Ўзинг билармон бўлма.
«Бўлинганни бўри ер»
Мақолини унутма!
Зинҳор-зинҳор ҳушёр бўл,
Ўзингни катта тутма!

Чумчуқча деди: «Ойи,
Жоним оғриб кетяпти,
Куйган жойларим яна
Ачишиб, тиртишяпти.
Она дер: — Шундай экан,
Утган кунинг унутма!
Энди адашма, болам,
Кўпнинг юзидан ўтма!
Кўпчиликдан тасаддуқ,
Чиқармади ёдидан.
Бизга ҳам бир ин солди,
Қолдирмади қатордан.
(Янги инга бошлайди,
Чумчуқчасин етаклаб.)
Бир ўзинг қурганингда,
Улгурармидинг эплаб?
Кўпчиликка раҳмат айт,
Улардан сўра узр.
Ўғлим, билсанг, кўп билан
Кўряпмиз роҳат, ҳузур.
Эртасиёқ чумчуқча
Дўстлардан узр сўрар.
Шундан бери тўпидан
Айрилмас, бирга юрар...

Хотирингиз бўлсин жам,
Дунёда кучли — одам.

ДУНЁДА ЭНГ КУЧЛИ НИМА?

Беш, ўн бола йиғилиб,
Узаро суҳбат қилиб,
Дедиларки: — Уртоқлар,
Ечдик талай жумбоқлар.
Энди қолди бир жумбоқ,
Буни ҳам керак ечмоқ.
— Дунёда кучли нима?
Азамат, ботир ким-а? —
Деди пионер Аҳмад. —
Кимки топса, деймиз мард.
Аълочи, шўх қиз Қундуз
Биринчи бошлади сўз:
— Дунёда энг кучли фил,
Мен кўрганман ўтган йил.
Харидек оёқлари,
Булутдек қовоқлари.
Харсангдек тиш, хартуми,
Туядек чўлтоқ думи.
Тоғни ортсанг кўтарар,
Қалдироқдек йўталар.
— Тополмадинг, — дер Зойир, —
Оғайнижонлар, қойил,
Дунёда энг кучли шер,
Филингни ҳам тикка ер.
Раҳимжон деди: — Бекор,
Дунёда сув куч, девкор.
Дарё, сой ирмоқлари,
Ер чашма булоқлари.
Булут қоплар осмонни,
Тўртдан учи жаҳоннинг.

Холмат деди: — Йўқ, ўртоқ,
 Сувинг совуқдан қўрқоқ.
 Кўрса музлатар уни,
 Кўрмабмидинг қиш куни
 Дарёнинг тош қотганин,
 Сувнинг музлаб ётганин.
 — Йўқ, оғайни, — дер Содиқ —
 Иссиқдан қўрқар совуқ.
 Иссиқ ҳаммадан полвон,
 Биласан-ку, саратон
 Қиш-совуқни қочирган,
 Сувни кўкка учирган.
 — Ундай эмас, — дер Ғаффор, —
 Ундан кучли тоғлар бор.
 Осмонгача теккудай,
 Оламини бекиткудай.
 Ҳар тоши минг юз ботмон,
 Ёнар тоғ-ўтли вулқон.
 Бир ғори — бир мамлакат,
 Поёни йўқ қатма-қат.
 — Йўқ! — деди Абдуллажон, —
 Тоғ кучлимас, ҳеч қачон.
 Мен айтсам шамол, бўрон
 Ҳаммасидан паҳлавон.
 Шамол юрсин қичқириб,
 Булутларни учириб,
 Шамол нақ қилсин ўйин,
 Ерни тўзғитар қуюн.
 Тоғу тошни қулатар,
 Дарахтни юмалатар,
 — Йўқ, шамолмас, — дер Йўлдош, —
 Ернинг онаси — қуёш.
 Қаримайди, ўлмайди,
 Нури ҳам соб бўлмайди.
 Ерга тушса-чи қуёш,
 Ер-сувинг бўлар одош.
 Йўқ, бўлмас сира одош,
 Фақат бўлар аралаш.
 Каримча деди: — Ҳамманг
 Тополмадингиз, тўхтанг.
 Топиб берсам, не дейсиз?
 — Албатта, раҳмат, деймиз.
 — Уша кучли ўзимиз,
 Борлиқнинг эгасимиз,
 Бизга қарам ҳаммаси,

Дунёнинг баланд-пасти.
Тоғингни қилар талқон,
Шахтёр акам ковлаб кон.
Сирдарёни бўғган ким?
Колхозчи Тош амаким,
Иссиқ-совуғинг нима,
Қўғирчоқ-ку, куч дема.
Пахта майдонда кўр-чи —
Саратонда колхозчи
Қўрқадими иссиқдан?
Ё қаҳратон совуқдан?
Дайди бўрон, шамол-чи,
Ҳозир у тегирмончи.
Бир ўқ билан шеринг соб,
Филинг бўлса туябоп.
Полвон деган машинам,
Минг филдан кучли, ошнам.
Билиб олгин, қуёш-чи?
Тап-тайёр домна печи.
Осмондаги юлдузни,
Ерга туширган кимдир?
Ерда ясаб юлдузлар,
Кўкка учирган кимдир?
Оғайни, қараб тургин,
Ойга чиқамиз бир кун.
Табиат илмин билиб,
Дарахтлар тилин билиб.
Мичурин бобом иши,
Ёзги нок пишар қиши.
Қуёш қўйдик Фарҳодда,
Нури-чи Чинободда.
Хотирингиз бўлсин жам,
Дунёда кучли одам.

ТЕНТАКСОЙ

Чуқур жарлик кўримсиз,
Дарё суви тинимсиз.
Ҳайқирар телба шов-шув,
Тўлқинларда тортишув:
Номи унинг Тентаксоё,
Лекин оша кучга бой.
Ёввойи қулундек шўх,

Маст тевадек уриб дўқ,
Уйнар асов кўпириб,
Жар бағрини ўпириб,
Баъзан ваҳший тошади,
Қирғоқлардан ошади.
Босиб дала-қишлоқни,
Оқизиб қўй, улоқни,
Вайрон қилиб барчани,
Қулатиб уй, дарчани,
Одамга бермай бўйин,
Бузар балиқлар тўйин.
Оқар экан йил, аср,
Бўй бермасдан муттасил,
Тўхта, дедик, Тентаксой,
Бошвоқсиз оқдинг талай.
Етар бекор оқишинг,
Йўққа довул қоқишинг.
Энди сен бизга керак,
Сакратамиз бир терак —
Бўйи тик баландликка.
Шалоланг сапчиб кўкка,
Ишлайсан кеча-кундуз,
Қишлоққа сепиб юлдуз.
Тентаксой ўтаверди,
Пишқириб кетаверди.
Мана беш-ўн комсомол,
Қарашлари ўткир зол.
Келдилар қирғоқ бўйлаб,
Алланималар ўйлаб.
Ўлчадилар сой қадин,
Босишиб вазмин одим.
Сув кучин билгич асбоб —
Гидрометр қулай, боп,
Сойга солдилар учин,
Билдилар сойнинг кучин.
Кездилар қирғоқ бўйлаб,
Алланималар ўйлаб,
Дафтарга ёзиб узоқ,
Сўзлашиб туйғун, қувноқ.
Шундан сўнг тез орада
Бизнинг «катта далада»
Комсомоллар сафланди,
Қолхозчилар отланди.
Инженер, мироблар бош,
Уста техниклар йўлдош.

Еш-қари йиғилди жам,
Қолмади пионер ҳам.
Сой билан қилдик зўр жанг,
Ким енгар экан, қаранг.
Сой бағрида намойиш,
Байрам тусин олди иш.
Бир ёнда тош чақарлар,
Бир ёқда қум, шағаллар,
Бир ёқда шибба уриш,
Бир ёқда бетон қуйиш.
Ўрнатдик жарга қувур,
Меҳнат авжида дувур.
Битди темир дарвоза,
Ўлка бўйлаб овоза,
Тентаксои бўлди асир,
Халқ учун ишлар ҳозир.
Оқади янги изда,
Тизгини қўлимизда.
Сой қуяр новдан қуйи,
Жарда ГЭС — қувур уйи.
Парраклари чирпирак,
Генератор пирпирак.
Симлар тортдик авайлаб,
Симёғочларга бойлаб.
Симлар бўйлаб куч оқар,
Дала, қишлоққа тарқар.
Яшнади қишлоғимиз,
Юлдуздек чироғимиз.
Телефон уйимизда,
Не ҳол ўр-қиримизда.
Дарров қулоғин бураб,
Биламиз уйда туриб.
Ҳўкизлар озод ишдан,
Қутулдик омоч-тишдан.
Тракторлар вағирлаб,
Ерни ҳайдар бағирлаб.
Вўзани эккан, чопган,
Кетмончи ҳузур топган.
Зўр куч экан электр.
Биз унга моҳир монтер.
Оқиб турса агар сув,
Ҳамма ишни қилар у.
Сигирларни соққан у,
Ҳамма ишда чаққон у.
Сутдан айирар қаймоқ,

Ишлар бринза, сариёғ.
Олади қўйлар юнгин,
Қолдирмайин бир тукин.
Исатади ҳаммомни,
Ёпади ҳар хил нонни.
Плита, дудсиз олов
Пиширар шўрва, палов.
Кир ювар, дазмол босар,
Дарахтдан тахта ясар.
Мурватини бурсанг бас,
Рўёбга чиқар ҳавас.
ГЭС одам жони бўлди,
Қувватнинг кони бўлди.
Тентаксой мангу асир,
Халқ учун ишлар ҳозир.
Оқмоқда янги изда,
Тизгини қўлимизда.
Мана, беш-ўн комсомол,
Қарашлари ўткир зол.
Кезишар ГЭСни бўйлаб,
Яна нималар ўйлаб.

БУВИ ВА САНДИҚ ҚИССАСИ

Эркин аълочи, ўткир,
Кўксида галстук-нур.
Галстуги ярашган,
Бувисига қарашган.
Эркинжон кичик уста,
Станокда бирпасда
Беҳи шохидан атай
Силлиқ қилиб сумбатдай
Чиройли ҳасса қилар,
Фил нусха даста қилар.

Айтади: — Зўр бувим бор,
Кўзлари кулар хумор.
Оймомадек юзлари,
Юмшоқ ипак ўзлари.
Сурмали кўз, қошлари,
Тўқсон бешда ёшлари.
Юзларида қўша хол,
Сўзлари шакару бол.
Эртакнинг кони — бувим,

Одамнинг жони — бувим.
Кўзда ойнак, қўлда иш,
Бувимнинг иши тикиш.

Тикадилар такдўзи,
Чаманда кўклам кўзи,
Менга ой нухасини —
Чуст дўппининг мосини,
Қийтиқдан қуроқ — палак,
Дейсиз беулоқ палак.
Ўзимнинг чевар бувим,
Нуроний, севар бувим.
Болам-бўтам деб бизни,
Эркалар ҳаммамизни.
Биз ҳам севамиз жуда
Бувимни жонимиздан.
Нима десалар бувим,
«Лаббай», деб сакраб, суюб
Қиламиз хизматларин,
Келтириб иззатларин.
Айниқса, ойим, дадам
Севишади жуда ҳам.

Пашмак, ҳолва, шоколад,
Ширмой кулча, оқ новвот,
Нози-неъмат юз турли,
Бувим егани илик.
Кийгани шойи-бахмал
Олиб берсак, ҳар маҳал
Дарров киймасдан тахлар,
Сандиққа босиб сақлар.
Мен берган ҳассани ҳам
Тутмайдилар бирор дам.

Ҳамма нарса бувимда,
Ҳужра, қанор, тугунда.
Ҳеч кимга кўзи қиймас,
Ҳаттоки ўзи киймас.
Нега бундай, бувижон —
Молга тўймас ҳеч қачон?

Дадам бўлса пахтакор,
Акам — агроном, донгдор.
Опамлар — ўқитувчи,
Мен ва укам ўқувчи.

Тезде ишлайман мен ҳам,
Бувижон, нимамиз кам?
Нима десак нақд бизга,
Магазинда тахт бизга,
Десам, дейдилар бувим:
— Йиққанним сизга, ўғлим!
Қизимга мол қиламан,
Тилладан хол қиламан.
Ойпалак, гулкўрпа ҳам,
Марварид, ипак гилам...
Тўққизим тўкис бўлсин,
Кам бўлмасин эварам,
Кам бўлмасин чеварам.
Неварамга жийрон той,
Бешик, сарполар талай.
Кўтаради не қилсам,
Бу замондан ўргулай...
Бувимлар жуда қизиқ,
Шунча молларни йиғиб,
Ҳаммаси бизга эмиш,
Ўғил-қизимга эмиш.
— Сандиқ тўла мол турса,
Бувим эски кийинса,—
Десам, дейдилар дадам:
— Бувингда айб йўқ, болам.

Эски замон асари —
Молпарастлик касали.
Қадим замонда, ўғлим,
Турмуш эди бир ўлим,
Тошдан қаттиқ яшамоқ,
Қуни ўтмас эл қашшоқ,
Подшо ва бойлар золим,
Талар меҳнаткаш молин.
Буванг ҳаққин талашиб,
Бой билан тик олишиб,
Бўрибойнинг қўлида,
Бола-чақа йўлида,
Бемаҳал ўлиб кетган,
Бойга ем бўлиб кетган.

Бувинглар есир қолиб,
Биз, амманг етим қолиб,
Э, тортганмиз азобни,
Зулмин еб бой каззобнинг.

Даҳшатдан ушлаб ёқа,
Қўл етмасди ҳеч ёққа.
Устига уруш, ёв-ёв,
Қаҳатчилик яна ғов.
Осмон йироқ, ер қаттиқ,
Ҳаётдан ўлим ортиқ.

Жон ҳовучлаб халқ абгор,
Бева-бечора зор-зор.
Емас, ичмас авайлаб,
Эрта-индинни ўйлаб.
Тутганнинг қўли оғир,
Еганнинг оғзи оғрир.
Тиқар ҳужра, сандиққа,
Керак бўлар деб йўққа.
Донларни қориб лойга,
Яширарди деворга.
Яна йиқиб деворни,
Ажратар эди донни.
Унни қилар гўжа, нон,
Қийин эди у замон.
Бувингнинг кўкрагини,
Мияжон, юрагини
Пачоқлаб эзиб қўйган,
Феълини бузиб қўйган.
Сингиб кетган жонига,
Ҳатто суяк, қонига.
На ўзи, на ўзгага,
Инонмас ўз кўзига.
Сандиққа исриқ солиб,
Сандиқ ёнида қолиб,
Кеча-кундуз пайпаслаб,
Жонидан ортиқ асрар.
Ўзи кўринмас кўзга,
Ҳатто тушунмас сўзга.
Шунда кўзимга сандиқ —
Эскидан қолган қолдиқ.
Кўринди қора булут,
Йиртқич шум, бало бургут.
Пачақлаб бузгим келди,
Қопқоғин узгим келди.
Кўзим қиймас бувимни,
Бувим-чи, билмас буни.
Демасинлар ёмон бола,
Сандиқ бузар, кўзи ола.

Бувимга сандиқ эрка,
Арзанда, жонсиз серка.
Ёйиб шойи пардалар,
Эҳтиётлар, папалар.
Хира қилиб уй тўрин,
Устида кўрпа-ўрин
Тўнтарилиб тепадай,
Уйга сиғмас тўнкадай.
Бувим сақлар ой ва йил,
Тегдирмасдан кун, нам, ел.

Ҳар йили бир очади,
Очади-ю, ёпади.
Бу ёз ҳам очди уни,
Кундузмас, қора туни.
Шамоллатди молларин,
Ипак-бахмал шолларин.
Ҳаммасин кўрди бир-бир,
Моллар чириган зир-зир.
Қўл тегса йиртилади,
Тегмасдан титилади.
Бир қўланса ҳид анқир,
Димоқни ёрар, бурқир
Уша замоннинг ҳиди,
Фалокат, қолдиқ дуди.
Моллари чириб кетган,
Сандиқда ириб кетган.
Бувимнинг боши гаранг,
Қўллари титраб аранг,
Куя дори суради,
Узоқ хаёл суради.
Мол аччиғи-жон аччиғи,
Ёнди кўз қорачиғи.
— Ҳой, болам, сув бер, — деди, —
Сувни ичиб, «ух», — деди.
Иситма қирққа чиқди,
Бувимни сандиқ йиқди.
Фойдасиз дори-дармон,
Бувимда қайғу-армон.
Куйманг десак, куяди,
Қовоғини уяди.
Сандиғини ўйлайди,
Тушида алаҳлайди.
— Сандиқ, сандиқ, — деб қолар,
Сандиқ томон кўз солар,

Қўлида калит қисиб,
Гоҳ совиб, гоҳи исиб.
Ойим дер: — Куйманг, она.
Тўлади ўрни яна.
Ўтган ишга пушаймон
Бўлганлар жонга душман.
Ойижон: — Сандиқ қурсин,
Болалар омон бўлсин,
Бош омон бўлса дўппи —
Топилар деган кўпнинг —
Мақоли бежиз эмас,
Латталарга куйманг, бас.
— Айланай, келин болам,
Муаллим, олим болам,
Сиз менинг, жоним, таним,
Обрўйим, кўригим ҳам,
Ўлигим-тиригим ҳам.
Мундоқ ўйласам ўзим,
Сиз келиним ҳам қизим.
Мен хийла қариб қобман,
Довдираб, ҳориб қобман.

Калит сизга буюрсин,
Сиздан жоним ўргилсин!
Табассум сочди келин,
Юрагин очди келин:
— Ойижон, ҳеч қариманг,
Юздан ошинг, ҳориманг!
Сиз бизга посибонсиз,
Қуту барака, консиз.
Биз ҳам сизники, ойи,
Сиз уйнинг қуёш, ойи.

СОЛИЖОН

«Соли ўктам» дер эди
Қишлоқда ҳамма уни.
Ярашади бўйига
Коржом, қийиқ тўни.
Колхозда аравакаш,
Кўкракдор бўйчан йигит.
Яктагидек кўнгли оқ,
Вазминдор, ўйчан йигит.

Оти тухумдек семиз,
Сағриси кенг супадек.
Аравага юк босиб,
Жойлаштириб тепадек,
От устида чўнқайиб
Ўтирар яғрин кериб.
Қадоқ ер келса тушиб,
Отига бағрин бериб,
Киради гупчагига,
Қийқириб берар мадад.
Юки йўлда қолмаган,
Соли ўктам эди мард.
Бригадир Ҳайдар ака
Чордонани чор қуриб,
Фарҳоднинг таърифини
Сўзлар экан қотириб:
«Фарҳод тоғини қирқиб
Босар экан дарёга.
Сувин бўғиб оларкан
Теракбўйи саҳрога,
Бераркан бизга дарё
Юз минг отнинг кучини.
Оқовасин қуяркан
Мирзачўлга учини.
Қишлоқ, шаҳар гуркирар
Олтин нур қучоғида.
Ош-нонимиз пишаркан
Электр ўчоғида.
Машина, тракторлар
Кўпаяр экан беҳад.
Пахта, майдон кенгайиб,
Оқ қўрғонлар тушиб рад,
Шу тўғонни қуришга
Бораяпмиз, оғайни,
Ўша ерда синаймиз
Ман-ман деган тоғангни.
Андижон, сурхонликлар
Ишлар экан тўғонда.
Йигитлари ўлмасин,
Азамат паҳлавон-да.
Али полвон дегани
Кўтарармиш ўн пуд тош.
Иш ҳадисин олганда
Меҳнатга бериб бардош».
«Ановми, Али полвон,

Жалол билан курашган.
Жуссаси келган йигит,
Яғринлари туташган».
«Ҳа ўша-да, Солижон,
Сизу биз ҳам юрибмиз,
Қишлоқчанинг ичида
Ҳали нима кўрибмиз?»
Солижон белбоғини
Ушлаб қўяр ўйланиб.
Гувраниб бир йўталди
Гавдаси тўлқинланиб.
Эш ака деди: «Иёв,
Мушкул юмуш, Ҳайдарвой,
Қишли-қировли кунда
Дарёни бўғмоқ бай-бай!»
«Нафасингни ўчир, эй,
Кўкноримисан ўзинг?!
Эски майдон алафин —
Ҳидига ўшар сўзинг.
Қаттиқчилик кўрмасдан
Роҳат борми, эй, восвос?.. —
Сўзлаб кетди Қўзи ака
Зукко таъб баландпарвоз:
«Ҳайдарвой, дарҳақиқат,
Кўпга нима иш экан?
Бўғаман деса халқ зўр,
Бўғиб ташлайди, укам.
Бир муштдан урганда халқ,
Фил бўлса ўлдиради.
Бир тошдан ташласа халқ,
Дарёни тўлдиради.
Бор бўлсин давлатимиз,
Саховатли ишлар бу.
Мулкчиликнинг онаси —
Азалдан ёруғлик сув.
Халқ бошин бириктирди
Бизда экан чин китоб —
Партиямизга раҳмат,
Ютуғимиз беҳисоб.
Бўлмаса бу осонми,
Бир ёқда уруш бўлса,
Мардоналик эмасми,
Бир ёқда қуриш бўлса...»
Бизнинг Соли ўктамнинг
Юраги қизиди хўп.

Лекин отин севади,
Кўзи қиймай турар: «йўқ»,
Гувраниб ўйлар тагин:
«Ҳайдар акам айтгандек
Бўлса от ҳам керакмас.
Машина кўпайганда...
Йўқ, бораман Фарҳодга,
Отимни минар укам,
Ўша Али полвондан
Хўш, менинг қаерим кам?»
«Ҳайдар ака, Фарҳодга
Бизлардан неча киши?»
«Саногин ким билади,
Раис, хосилот иши».
Эртаси у раисдан
Рухсат олди қўймасдан.
Аравани топширди
Отдан кўнгил узмасдан.
Ёл бўйнини қучоқлаб,
Силар боши, юзидан.
Эркалаб ўпар эди
Жийронининг кўзидан.
Оти ҳам сезган каби
Бўйнин тутар мўлтираб.
Енг учидан тишларди
Қол, дегандай питирлаб.
«Чағир кўзим, ўксима,
Тез келаман, жонивор.
Сирдарёни бўғмоққа
Юрагимда орзум бор.
Бўғиб олсак, сенга ҳам
Тегар экан фойдаси.
Машиналар кўпайиб,
Ишинг енгил, акаси».
Колхозчилар ичида
Соли борар Фарҳодга.
Поездга тушар экан,
Чағир кўз келар ёдга.
Кўнгли увушар қаттиқ.
Кетаркан поезд юриб,
Вагоннинг ойнасидан
Боқар узоқ термулиб.
Ўша вақт қаҳратон қиш,
Лабда қотар туфугинг.
Дашт-сахронинг бўрони

Қутирган кези кўринг.
Қор кўрпага ўралиб
Мудрайди дашту саҳро.
Тўлқинланиб, пишқириб
Оқар эди Сирдарё.
Қир-адир тоғлар ошиб,
Йўртар вагон лорсиллаб.
Станциялар келганда
Паравози ҳарсиллаб.
Поезд келиб тўхтади
Бекободнинг чўлида.
Фарҳодчилар тушдилар
Қоп, кетмонлар қўлида.
Бизнинг Соли ўктам ҳам
Шуларнинг ўртасида.
Узун сопли чўнг кетмон
Кўтарган елкасида.
Қоракўл қулоқчинни
Бостириб олди боплаб.
Манзилга жўнадилар,
Ёғар эди қор лоп-лоп.
Изғирин, совуқ бўрон —
Оёқ-қўлингдан тутар,
Бўш келсанг агар жунжиб,
Икки ямлаб бир ютар.
Қор аралаш шағал-қум
Чирт-чирт урар бетингга.
Юргизгали қўймайди
На олдин, на кетингга.
Саҳро ели қутуриб
Оч бўридек увиллар.
Атроф яланғоч, хунук,
Еб қўйгудек ҳувиллар.
Чувиллаб акиллайди
Аллақайларда шоқал.
Ёқимсиз товушлари
Қулоққа тегар дағал.
Бир-бир қараб дўстларга,
Эшвойнинг учди кайфи:
«Қандай жойга келганмиз
Айт, чининг, укам Сайфи?
Ҳайдарвой хандон уриб
Дер: «Саҳро шабадаси.
Бу ҳали бир учқуни,
Дадасимас, боласи».

Манзилга ҳам етдилар
Даштма-дашт қор кезишиб,
Ертўлага кирдилар
Ширинсойдан ўтишиб.
Ертўла иссиққина,
Пастаккина товчаси.
Боши шипга тегади,
Кирса йигит новчаси.
Солижон ертўлага
Элан-қалан ўрнашди.
Ёстиққа бош қўяркан,
Хаёли олиб қочди.
Тун бўйи ухлолмади,
Ёд олиб чағир кўзин.
Урнидан саҳар туриб,
Дарёда ювди юзин.
Йироқларда «Мўғул тоғ»
Кўринар қўрғонсимон.
Уфқларда ўйнарди
Парча булут-оқ туман.
Тонг отди, карнай-сурнай...
Дарё бўйида сайл.
Тумонат халқ йиғилган,
Артистлар ўйнар, қойил.
Улуғлардан тортиб то
Чўпонга ча шу ерда.
Шер йигитлар тоғларни
Ушатар бурда-бурда.
Фарҳод каби йигитлар
Ўлан тошлар кўтарар.
Полвон экскаватор
Қир киндигин тўнтарар.
Пўлат парма тоғ тешар
Кўмиш учун дорини.
Гумбур-гумбур портлатар,
Ўпириб тоғ бағрини.
Бир томонда ломчилар
Қояларни ўяди.
Али полвон завқ билан
Цемент-бетон қуяди.
Соли ўктам тош ташир,
Қор ҳам музни чангаллаб,
Тошлар музли сийпончиқ,
Қўлда турмас лапанглаб.
Йўл чатоқ: ўйдим-чуқур,

Чанада тортай деса.
Ваҳший дарё қирғоғи
Қулайди оёқ тойса.
Нагалдор кўн этиги
Иш берди: музни тишлар.
Қўлида чарм қўлқоп,
Бўшатмай тошни ушлар.
Унгариб ёнбошига
Маррага сурар эди.
Фарҳод тоғ этагида
Йўлбарсдек юрар эди.
Тош-шағал орқалашда
Соли олди полвон ном.
Дўсти дер: «Кўп кўтарма,
Уртоқжон, сен ҳали хом».
Эшвой дер: «Ҳайдар ака,
Янглишибман чинакам.
Одамнинг ақлу ҳуши
Тўлар экан-да кам-кам.
Дарёни кетмон билан
Бўғамиз, деб ўйлабман.
Бизда бундай асбоблар
Шай эканин билмабман.
Қимирлаган қир ошар,
Деган гап ҳақ, рост экан.
Ишда барака — унум
Кўпчиликка хос экан».
Кўз-қўрқоқ қўл-ботир, деб
Халқ бекорга айтмаган.
Ундай-бундай дер экан
Фаросати етмаган.
Халқ олдида Сирдарё
Иплиқдай бўлиб қолди.
Кўкка кўксин тираган
Фарҳод тоғ чўкиб қолди.
Тош келганда кемириб,
Сув келганда симириб,
Гердайган Фарҳод тоғин
Таги билан емириб,
Дарёга қулатдилар.
Синди тўлқинлар бели,
Сувлар кўкка сапчиди,
Беш тошга кетди сели.
Сепоя ташладилар
Тўлқинлар кўкрагига.

Бургутдек чангал солиб
Дарёнинг юрагига.
Бўй бермай асов дарё,
Суриб кетди нечалаб.
Сепоя тош тамбани
Уриб кетди бурдалаб.
Бўш келмади халойиқ,
Назарга илмай дўқин.
Тепасидан ёғдирди
Бўрон каби тош ўқин.
Ку-кушка вагончалар
Иш берди ўша куни.
Дарёга тош элтди
Тинмасдан туни-куни.
Дарё дами қирқилди,
Бетида тош кўринди.
Телба, дайди тўлқинлар
Қирғоқларга урилди.
Дарёнинг ўмровидан
Сиқишиб тоғ томонга,
Янги изга бурдилар
Йўллаб темир тўғонга.
Ваҳший тўлқин пишқириб
Утар тўғон ичидан,
Маст туядек ўкириб
Шалолалар кучидан.
Ясар олтин камалак,
Нурин этар намойиш.
Тақдирига тан бериб,
Кўникди дарё ройиш.
Тўғоннинг тепасида
Солижонлар турар шод.
Камалакни кузатар,
Қаршисида дарё мот.
Солижон ўйга ботар
Ғурурланиб ўзгача:
«Шундай зўр машиналар
Бор экан, шу кезгача
Чағирга меҳр қўйиб
Билмай юрган эканман,
Чинакам қора байир
Бу ёқда экан улкан!»
У полвон машинанинг
Ишига назар ташлаб,
Кўз остига олганди

Келган кунидан бршлаб.
«Ҳайдасам деб ёқтириб,
Ҳавасим келиб қолди.
Машинисти Володя
Отимни ёзиб олди.
Шогирд бўлиб тез кунда
Ургандим мен ҳайдашни.
Чағиримни минганда
Сурмовдим бундай гаштни», —
Сўзлар экан дўстига,
Кўз олдида чағири.
Соғинган эди роса
Узилиб юрак-бағри.
«Қишлоққа қайтар бўлсак,
Полвоним қолади-да.
Жафокаш чағиримдек
Кўнглимни олади-да.
Ёки мен қолсаммикан
Фарҳод ГЭС битгунича.
Қурилиш оппон-соппон
Тугалиб ўтгунича».
Солиларни тақдирлаб
Бердилар колхозига —
Бир машина — мукофот,
Беқасам тўн ўзига.
Эртаси газетада
Ёзилиб чиқди оти,
Биринчи саҳифада
Кулиб турар сурати.

Бир боғбон чол ўтганмиш,
«Уч хум» эртақ айтганмиш.

ЧИВИН УРИШҚОҚ ВА ШАМОЛ ПОЛВОН ҲАҚИДА

Бир бор экан, йўқ экан,
Бир чивинбой бор экан.
Феъли заҳар, уришқоқ,
Кўнгли қора, тор экан,
Ўсимликлар ширасин,
Жониворлар қонини —
Сўриб текин яшаркан,
Койитмасдан жонини.
Бир куни шира истаб
Қўнибди бир янтоққа,
Янтоқ чивин бурнига
Тиконин суқар паққа.
Чивин чинқириб қолар,
Учиб борар Эчкига: —
— Эчки, эчки, ҳой, эчки!
Қара янтоқ ишига.
Бурнимни чақиб олди
Тиканагини санчиб.
Уни ғажиб, еб қўйгин,
Босиб, тепкилаб, янчиб.
«Ма-ма»лаб эчки дебди:
— Барра ўтлар турганда,
Янтоқни мен емайман,
Кўзингга қараб юр-да,
Ўзингга қараб юр-да.
Чивин учар ғинғиллаб:
— Ҳап, саними, тўхтаб тур!
Бўрига сени айтиб
Шиширмоқни мендан кўр!
— Бўри, бўри, ҳой, бўри,

Сен-ку жондорлар зўри!
 Эчки сендан қўрқмасмиш,
 Еб қўй, қурисин шўри!
 Увиллаб бўри дебди:
 — Қўй турганда эчкининг
 Ёғсиз ориқ гўштини
 Ялинсанг ҳам емайман.
 Чивиннинг жаҳли чиқар:
 — Хап, санингдек бўрини,
 Мерган акамга айтиб,
 Ўлдирай сен ўғрини.
 — Мерган, мерган, ҳой, мерган!—
 Учар мерган ёнига:
 — Бўри сендан қўрқмасмиш,
 Бела қора қонига.
 Мерган дебди: — Шошмай тур!
 Ишим бор менинг ҳозир,
 Эрта отиб ўлдирай,
 Бу гапим эмас ҳазил.
 Чивин диққат, гингиллар:
 — Хап, саними, мерган,— дер!—
 Тештирай ўқ халтангни,
 Мендан овни ўрган,— дер.
 Учиб борар сичқонга:
 — Сичқон, сичқон, ҳой, сичқон!
 Мерган халтасин тешгин,
 Тишинг бор олмоссимон.
 Сичқон дебди: — Чивинжон,
 Турганда буғдой, арпа,
 Мерган халта тешайми?
 Тешмайман, бўлма хафа.
 Чивин учар мушукка:
 — Мушук, мушук, ҳой мушук!
 Сичқон сендан қўрқмасмиш,
 Беркинмасмиш фешикка.
 Мушук мўйловин силар:
 — Қўрқмаса қўрқмасин!— дер,
 Юмшоқ гўшт-ёғ турганда,
 Сичқон гўшти қурсин,— дер.
 Чивин роса тутақар:
 — Ҳой, олапар, олапар!
 Мушук сендан қўрқмасмиш.
 Юмалат, ол, талавор.
 Олапар дер чивинга:
 — Менга не қилди мушук,

Тегмаганга тегмайман,
Бўлмай уришқоқ шумшук.
Чивин тажанг тутоқар:
— Хап, саними, кучук,— дер,
Болаларга урдирай,
Бурнинг қилай пучуқ,— дер,
Ғинғиллаб учиб борар
Болаларнинг ёнига:
— Ҳой, болалар, болалар!
Югуринглар майдонга.
Олапарни тутинглар,
Тош, кесаклаб уринглар!
Сизларни қопар эмиш,
Қопмасдан ўлдирунглари!
Болалар кулишибди,
Ғинғиллама, чивин, деб.
Кучук бизга тегмаса,
Биз урайлик нечун, деб.
— Хап, санларни, болалар!—
Шум чивин жиғибийрон,—
Оналарингга айтиб
Саватай жундек чунон.
Чивин учар зинғиллаб
Оналарнинг ёнига:
— Ҳой, оналар, оналар!
Қулоқ солинг додимга,
Болаңгизни урингиз,
Адабини берингиз!
Менга тинчлик бермайди,
Буни яхши билингиз!
Оналар дебди, тузук,
Ҳозир эмас, кечқурун.
Чивин жони чиқибди,
Гапи топмагач ўрин:
— Хап, саними, оналар!
Шамолга айтай сизни,
Шамол акам чангитиб,
Булғатсин ҳовлингизни.
— Шамол, шамол, Мирҳайдар!
Шамолингни қўявер,
Ота-онанг ўлибди,
Кетмон олиб келавер!—
Деган экан, бир қаттиқ
Кучли шамол турибди.
Оналар ҳовлисини

Тозалаб супурибди.
Аммо уришқоқ чивин
Қолибди-ку балога.
Шамол уни учириб,
Кўтарибди ҳавога.
Чанг-чунг, тўзон аралаш
Йироқларга сурибди.
Юмалатиб, мижғилаб,
Тоғу тошга урибди.
Қаноти қайрилибди,
Оёқ-қўли синибди.
Чангак бўлиб, учолмай,
Чивин кўзи тинибди.
Улай-ўлай деб, толиб
Бир чеккада ётганда,
Читтакча еб кетибди,
Ел тиниб, тонг отганда.

БОЙҚУШ ЭМАС, ОЙҚУШ ҲАҚИДА

Қадим-қадим замонда,
Жуда олис томонда
Утганмиш бир подшо.
Жон-жондор, қушларга шоҳ.
Оламда қуш паридан
Сони, биқин, бағридан,
Парининг майинидан,
Кун тегмаган еридан,
Ҳар бир қушдан биттадан,
Нозик қитиқ патидан
Юлдирибди атайлаб,
Парни бахмалга жойлаб,
Болиш тўшак ясатган,
Қушлар жонин қақшатган.
Ойқуш эса шоҳ сўзин
Бажармай, буриб юзин,
Хохолаб кулган эмиш,
Қушларга куйган эмиш.
Паридан бермаганмиш.
Шоҳ, деганмиш: — Тутинглар,
Ойқуш кўзин ўйинглар.
Қолдирманг биттасини,
Ўлдилинг ҳаммасини.
Ойқушжонни тутишар,

Шахло кўзин ўйишар.
Буни кўриб кўп ойқуш
Қўрқишиб бари нохуш,
Чаман боғдан бешишар,
Пастқамларга кетишар.
Гор-туйнукка буқишар,
Одамдан беркинишар.
Ҳанузгача жонивор —
Гуноҳсиз қушча-жондор
Боғларга йўлолмади,
Ҳадиксиз юролмади.
Юрмади ҳатто кундуз,
Тунда юришар ёлғиз.
Қачон кўрсанг, чет-четда,
Беркиниб ўтда-бўтда,
Жуда камайиб кетган,
Ваҳма суякка етган.
Икки кўзи ўйнаган,
Алланима ўйлаган.
Хаёл сураб паришон,
Ўша қўрқувдан нишон,
Лекин ҳамон чақ-чақлаб,
Фарёдлаб, шикоятлаб,
Хохолаб кулиб қўяр,
Қовоғин уюб қўяр.
Буни баъзи билмаслар
Билмай, уни севмаслар.
Аксинча шумшук қуш деб,
Тилаги хунук қуш деб,
Қайда кўрса қувлашар,
Баъзан тутиб қийнашар.
Бу нотўғри мутлақо,
Қуш гўзали бу танҳо.
Патлари кулранг ипак,
Устига хол қўйгандек,
Энг дўмбоқ қуш-ғилдирак,
Бир ажойиб келишган,
Кўрганда суқинг тушган.
Қоши қайрилиб тушган.
Кўзи ўткир-шахло кўз,
Гавҳари гўё ўттиз
Электрдай ёнади.
Юмрон ўтин ёради.
Кўр сичқонни қиради,
Каламушни уради,

Тунда соқчи юради,
Шунақа фойдали қуш,
Ишда қоидали қуш.
Ҳеч кимга озори йўқ,
Зарари-безори йўқ,
Дала экин посбони,
Деҳқоннинг севган жони.
Буни билмас баъзилар,
Эски чакки оғизлар.
Қўнса эмиш дарахтга,
Ё бирон иморатга,
Қўнган дарахт қурирмиш,
Бино вайрон бўлурмиш.
Ҳатто ойқуш унвонин,
Ажойиб гўзал номин
Дерлар янглиш: — Бойўғли,
Хароба қуш қайғули.
Йўқ, мутлақо, ундаймас,
Ойқушжон бундай эмас.
Қанотли дўст сараси,
Саранинг ҳам аълоси.
Дунёда энг бир юввош,
Ой каби қайрилма қош,
Бойқуш эмас, ойқуш қуш,
Қўрсангизлар, қилинг хуш.

МУНДАРИЖА

Эй шеърим	5
---------------------	---

*Партиямиз бизга бош,
Бахтимиз порлоқ қуёш.*

Қани, шу дам Ленин бобом бўлсалар	8
Тинчлик ёзи	8
Жонажоним партиям	9
Ватан учун жанг қиламан	10
Яша, қизил аскарим	11
Оймомажон ром бўлди	12
Энг паҳлавон бўламиз	12
Биз — совет болалари	13
Қуёш бобом	13
Урушга йўл бермаймиз	14

*Одам феъли ранго-ранг,
Болалар, ўйлаб қаранг.*

Дунёда бир ойна бор	16
Эркинжоннинг ўйлари	16
Баракалла, болам	17
Ажойиб, қизиқ мақол	18
Нозимжоннинг оёғи гапирганмиш	19
Қулоғи бор қулоқсиз ўғлимга	20
Бир назар солсам	21
Отамнинг сўзи	21
Мен дадамга ёрдамчи	22
Бувим ҳақида	24
Кимнинг акаси катта?	24
Уста Солижон	25
Бир ишга қўл урсанг	25
Аҳрор ботир	26
Тугмача	26
Номсиз эркатойлар ҳақида	28

*Уқитувчим — устозим,
Мактабим — бағри ёзим.*

Сентябрь қўшиғи	34
Хунар мактаби ўқувчиларининг эсдалиги	34
Ўз-ўзини танқид	37
Яша, Омон	39
Китобимни қанча севсам оз бўлур	40
Ота-бола суҳбати	41
Вақт алдабди	41
Темирлар ўйини	42
Дум	45
Ҳарфлар ўйини	46

*Очил, пахтам, очил, пахтам,
Тўкиб-сочмай терай шахдам.*

Очил, пахтам	50
Пахта бобо	51
Йигитча билан чигитча	51
Оқ тоғлар	52
Олтиндан ўзиб кетган пахтам	53
Қумрийонинг кўйлаги	55
Манглай тер дурдонамиз	57
Ойқиз қўшиғи	58
Ердамчилар	58
Машина пахта терар	59

*Ҳай-ҳай, она табиат
Бизни қилар тарбият*

Баҳор келди	62
Бор бўлсин она табиат	64
Оймома пилла	64
Жала	65
Боққа чиқдик	66
Мичуринчилар боғи	66
Болари	67
Гул билан асалари	67
Чувалчанг трактор	68
Нега ер, нега осмон?	69
Қиш эртаси	70
Бақа — яллоқ термометр	71
Ургимчак билан ипак қурти	71
Чумоли билан сўзлашдим	72
Ой юзида нега доғ бор	74
Гуллиой қизим билан суҳбат	75
Боғларда болалар	76
Узум	79
Ажойиб дарахт беҳи	80
Анор нега хилма-хил?	80
Бақа терак	81
Дарахтзор гулханини кўрдим	81
Олма	82
Султонжон билан кўксултон суҳбати	82

Мимоза	83
Нафисаой билан кишмишжон	83
Чўпон тарвуз	84
Қоракалтак	85
Олма пиш, оғзимга туш	86
Шотут	87
Нега эрта гуллар бодом	87
Тарвуз полвон	88
Ток нега тикка ўсмас?	89
Олимжон билан олманинг мусобақаси	90
Бобоёнғоқ	91
Мақтанчоқ қўнғиз	93

*Богда концерт бошланар:
дирижёр Лайлак,
Тумшуғи қўш ногора,
чалар шўх «так-так».*

Лайлак	96
Капгарим дейди гув-гув	96
Хўрозим	97
Қанотли дўстлар	97
Қушлар қишда қайда қўноқлар?	98
Булбул нима учун сайрайди?	98
Булбул билан майна қиссаси	100
Хўроз нега қичқиради?	101
Читтак	101
Она товуқ, бабақ хўроз ва қора калхат	102
Қумри қушча	104
Бир ўзбошимча чумчуқ ҳақида	105

*Хотирингиз бўлсин жам,
Дунёда кучли — одам.*

Дунёда энг кучли нима?	114
Тентаксой	116
Буви ва сандиқ қиссаси	119
Солижон	124

*Бир богбон чол ўтганмиш,
«Уч хум» эртак айтганмиш.*

Чивин уришқоқ ва шамол полвон ҳақида	134
Бойқуш эмас, ойқуш ҳақида	137

Для детей среднего школьного возраста

На узбекском языке

КУДДУС МУХАММАДИ

РАССКАЖУ ВАМ ПРИТЧУ

Стихи

Редактор *Ҳ. Имонбердиев*

Рассом *Ф. Гамбарова*

Расмлар редактори *Ф. Башарова*

Тех. редактор *Л. Хижова*

Корректор *Р. Ҳаюмов*

ИБ № 0042

Босмаҳонага берилди 6.03.87. Босишга руҳсат этилди 8. 06. 87. Формати 84×108¹/₂. Босмаҳона қоғози № 2 «Адабиет» гарнитураси. Юқори босма. Шартли босма л. 7,56. Шартли кр.-оттиск 7,98. Нашр л. 7,7. Буюртма № 4006. Шартнома № 20—87. Тиражи 20 000. Баҳоси 45 т.

«Юлдузча» нашриёти, 700000, Тошкент, ГСП, Ленин кўчаси, 41.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича Ўзбекистон ССР Давлат комитети «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмасининг Бош корхонаси. Тошкент—700129, Навоий кўчаси, 30.